

პრეზიდენტი

გიორგი ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის ეროვნული კვლევითი ცენტრი დაარსდა 2005 წელს საქართველოს პრეზიდენტის 12 დეკემბრის განკარგულებით, გ. ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტისა და ს. ქობულაძის სახელობის ხელოვნების ძეგლთა ფოტოფიქსაციის ლაბორატორიის გაერთიანების საფუძველზე.

2008 წლის 24 სექტემბერს დამტკიცდა გ. ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის ეროვნული კვლევითი ცენტრის წესდება, რომელშიც განსაზღვრულია ცენტრის სტრუქტურა, მიზნები და ფუნქციები:

საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის (ძველი, ახალი და თანამედროვე ხელოვნების) მეცნიერული კვლევა, მისი პოპულარიზაცია, კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლთა საკონსერვაციო პროგრამების შემუშავება და განხორცილებული პროექტების ექსპერტიზა; საინვენტარიზაციო-სააღმიანოებო საქმიანობა; ძეგლების ფოტოფიქსაცია; საგანმანათლებლო საქმიანობა; საზოგადოების ინფორმირება; საკონსერვაციო და კვლევითი მეთოდოლოგიის შემუშავება; სახელმწიფოს დახმარება კულტურული მემკვიდრეობის სფეროში პოლიტიკის შემუშავებაში, კერძოდ:

- ფუნდამენტური და გამოყენებითი ხასიათის კვლევები კულტურული მემკვიდრეობის, ახალი და თანამედროვე ხელოვნების ისტორიის სფეროებში;
- კულტურული მემკვიდრეობის, ახალი და თანამედროვე ხელოვნების პოპულარიზაცია (სამეცნიერო და პოპულარული გამოცემები, გამოფენები, გებ-გვერდები, ტურისტულ-საინფორმაციო გამოცემები; მედია პროდუქცია და სხვ.);
- კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის ფორმირებისა და სრულყოფისათვის მეცნიერულად დასაბუთებული თეორიულ-მეთოდოლოგიური და პრაქტიკული რეკომენდაციების შემუშავება;
- კულტურული მემკვიდრეობის (ძველი, ახალი და თანამედროვე ხელოვნების) ობიექტების ფიქსაცია და ინვენტარიზაცია (მოძრავი და

უძრავი ძეგლების პასპორტების შედგენა), კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის დიგიტალიზაცია, დაკომპლექტება და არქივირება;

- ხელოვნების ნაწარმოებთა ფასეულობების (ობიექტების) ექსპერტიზა მათი კულტურული დირებულებების დადგენის მიზნით;
- კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტების (როგორც მოძრავი, ასევე უძრავი) სარესტავრაციო-საკონსერვაციო პროექტებისა და მათი განხორციელების სამუშაოების ექსპერტიზა და მონიტორინგი.
- სასწავლო და საგანმანათლებლო პროცესებში მონაწილეობა (საშუალო სკოლა, უმაღლესი სასწავლებლები, სამაგისტრო კურსები);
- კულტურული მემკვიდრეობის, ახალი და თანამედროვე ხელოვნების ნაწარმოებების ფოტოფიქსაცია, დოკუმენტირება, არქივირება და სხვ.
- საერთაშორისო და ადგილობრივი სამეცნიერო შეკრებების მოწყობა და მონაწილეობა საქართველოში და საზღვარგარეთ;
- გ. ჩუბინაშვილის ცენტრთან არსებული ს. ქობულაძის სახ. ძეგლთა ფიქსაციის ფოტო-ლაბორატორია აწარმოებს საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლთა, ახალი და თანამედროვე ხელოვნების ნაწარმოებთა ფოტოფიქსაციასა და დიგიტალიზაციას. ლაბორატორიაში ინახება საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის, ახალი და თანამედროვე ხელოვნების ნაწარმოებთა უნიკალური ფოტო-ასახულობანი (სლაიდები, დიგიტალური გამოსახულებანი).

ცენტრის სამეცნიერო მუშაობას წესდების შესაბამისად წარმართავს სამეცნიერო საბჭო 11 კაცის შემადგენლობით. სამეცნიერო საბჭოს თავმჯდომარეა ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი, პროფ. დიმიტრი თუმანიშვილი; თავმჯდომარის მოადგილე - ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი მზია ჯანჯალია; სამეცნიერო საბჭოს მდივანი ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი ქეოვან მიქელაძე. ცენტრის დირექტორია ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი მარიამ დიდებულიძე, დირექტორის მოადგილე - იურისტი ლევან ზედგინიძე.

ცენტრის სტრუქტურა:

სამეცნიერო ნაწილი – ორი განყოფილება:

- ძველი ხელოვნების განყოფილება (განყოფილების გამგე ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი – დაით ხოშტარია);
 - თანამედროვე ხელოვნების განყოფილება (განყოფილების გამგე ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი – მარინა გაჩეჩილაძე);
 - არქივისა და ბიბლიოთეკის სექტორი (გამგე – გურამ უდენტი);
 - ძეგლთა აღწერილობისა და სამეცნიერო ინფორმაციის ჯგუფი (ხელმძღვანელი ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი – თამაზ დვალი).
- ს. ქობულაძის სახ. ხელოვნების ძეგლთა ფოტოფიქსაციის ლაბორატორია (გამგე - მარინა ფირცხალავა).
- 2015 წელს ცენტრში ირიცხებოდა 87 თანამშრომელი: 7 მთავარი მეცნიერ თანამშრომელი, 28 უფროსი მეცნიერ თანამშრომელი, 29 მეცნიერ თანამშრომელი; ადმინისტრაცია და დამხმარე პერსონალი – 23. 2015 წელს ცენტრში სტაჟირებას გადიოდა 6 ახალგაზრდა მეცნიერი.

გიორგი ჩუბაინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიისა
და ძეგლთა დაცვის ეროვნულ კვლევით ცენტრში 2015 წელს
განხორციელდა გამმით გათვალისწინებული შემდეგი საქმიანობა

სამეცნიერო კვლევა:

1. წინაქრისტიანული ხანის ხელოვნება
2. შუა საუკუნეების ხუროთმოძღვრება
3. შუა საუკუნეების ქვისა და ლითონის ქანდაკება
4. შუა საუკუნეების კედლის მხატვრობა
5. შუა საუკუნეების ხატწერა და მინანქრის ხელოვნება
6. პატრონაჟი, კულტი და ხელოვნება
7. კულტურათა დიალოგი
8. ახალი და თანამედროვე სახვითი ხელოვნების განვითარების გზა
9. ქართული სცენოგრაფია
10. ახალი არქიტექტურის განვითარების ისტორია
11. საარქივო მასალის დამუშავება და კვლევა

**1.1. ჭინაძრისტიანული
ხანის ხელოვნება**

- კოლხური ცულების გრაფიკული დეკორი (2014-2016)
მარიამ გაბაშვილი

გრაფიკული დეკორით შემკულ კოლხურ ცულებზე გრავირებით შესრულებული ზოომორფული (სამ შემთხვევაში ანთროპომორფული) და მრავალფეროვანი ორნამენტული გამოსახულებებია გადმოცემული. მათი მხატვრული გენეზისის, სტილისა და თავისებურებების გამოვლენა მათ სტილურ დაჯგუფებას და შემდგომ ანალიზს ეყრდნობა. საკვლევი თემის მეორე ეტაპზე (2015 წ.) შესრულებული სამუშაო მოიცავს ოცი არტეფაქტის აღწერასა და მხატვრულ ანალიზს.

- წინააზიური მოტივები ბრინჯაოს სარტყელთა მხატვრულ რეპერტუარში (2014-2016), ნინო ბოჭელაშვილი

2015 წელს შესრულდა თემის დასამუშავებლად საჭირო წინასწარული სამუშაოები: შედგენილია საქართველოში აღმოჩენილ სარტყელთა ნუსხა, გამოყოფილია სარტყელთა ტიპოლოგიურ-სტილისტური ჯგუფები, დასრულებულია მათი ტოპოგრაფირება, მოძიებულია სარტყელთა დეკორის წინააზიური პარარელები – ურარტული, ჩრდილო-დასავლეთი ირანული, ლურისტანული. პარალელთა შორის გათვალისწინებულია როგორც საკუთრივ სარტყელები, ასევე ლითონის ჭურჭელი, გლიპტიკა და ქვის რელიეფები.

- ბორჯომის ხეობის ჭვირული დისკოები და მისი ეგეოსური პარალელები (2015-2016), ანა პლაიაზილი

2015 წელს განხორციელდა ნაშრომის ერთი ნაწილი. ბორჯომის ხეობაში აღმოჩენილი II ათასწლეულის შუა ხანით დათარიღებული ბრინჯაოს ჭვირული დისკოების შედარებითმა სტილისტურმა ანალიზმა ეგეოსური, კერძოდ კი კიკლადური კულტურის ე.წ. ”ტაფებთან” შესაძლებლობა მოგვცა, დაგვედასტურებინა მათ ცალკეულ ელემენტთა იდენტობა და მთლიანობაში მათი მსგავსი კომპოზიციური სტრუქტურა. ასევე, შესწავლილ იქნა ბორჯომის ხეობის დისკოებისა და კიკლადური ”ტაფების” ”დეკორის” ცალკეულ ელემენტთა სემანტიკა, რამაც მათი მსგავსება ამ კუთხითაც დადგენისათვის სტილისტური და სემანტიკური ანალიზის შედეგების შეჯერება არქეოლოგიურ, ისტორიულ, ეთნოლოგიურ და სხვ. მონაცემებთან.

1.2. შუა საუკუნეების არქიტექტურა

- ეკის საფარცვანის მაცხოვრის ჯვრის უცნობი ეკლესია (2014-2015),
ორიენტირებული

საფარცვანის მაცხოვრის ჯვრის სახელზე აგებული არქიტექტურული კომპლექსი სოფელ ეკიდან დაახლოებით 1 კმ-ის დაშორებით, ძველ სასაფლაოზე განთავსებული. ეკლესია კომპლექსის მთავარი ნაგებობაა. კვლევის ამოცანას ტაძრის დათარიღება და ქართული ხუროთმოძღვრების განვითარების გზაზე მისთვის სათანადო ადგილის მიჩნა წარმოადგენდა. ეკლესიის გეგმის კომპოზიციის, ტაძრის პროპორციების, სივრცითი პლასტიკის, მშენებლობის ტექნიკის, წყობის ხასიათისა და ფასადების მხატვრული გადაწყვეტის ანალიზის საფუძველზე ის XIII-XIV სს. მიჯნით თარიღდება. ეკლესიის მხატვრულ-სტილისტური ანალიზის საფუძველზე დადგინდა, რომ მისი სივრცითი-კომპოზიციის უხვეულობა გამოძახილს პპოვებს სამეგრელოს რეგიონში არსებულ თავისებური ხასიათის მატარებელ ხუროთმოძღვრულ ძეგლებთან, რაც ამ მხარის განსხვავებული, კომპოზიციური გადაწყვეტისა და სივრცითი განცდის მაჩვენებელია.

- წმ. ნინოს და წმ. მირიან მეფის სვეტიცხოველი /გარდამავალი თემა/,
თამაზ სანიპირო

შესრულებულია თემის უმეტესი ნაწილი. ნაშრომში არქეოლოგიური და ისტორიული მასალების ანალიზის საფუძველზე გამოთქმულია ვარაუდი, რომ პირველი სვეტიცხოვლის ტაძრის (IV ს-ის 2-30-იანი წლები) გეგმა და სტრუქტურა თითქმის სრულად იმეორებდა წარმართული (მზის) ტაძრების ზოგად ფორმებს. ვარაუდი დასაბუთებულია ქვეყანაში იმდროინდელი სარწმუნოებრივი ვითარებით და ილუსტრირებულია სათანადო გრაფიკული ჩანახატებით (რეკონსტრუქციებით).

- გელათის ღმრთისმშობლის შობის ტაძრის ლიტურგიული გეგმარება გვიანი შუა საუკუნეების წერილობითი წყაროებისა და არსებული მასალის მიხედვით (2015-2016), ნაფალია ჩიტიშვილი

მუშაობის პირველ ეტაპზე მოხდა გელათის მონასტრის შესახებ არსებული ცველა წერილობითი წყაროს (როგორც ისტორიული დოკუმენტების, ასევე რუს ელჩთა და ევროპელ მოგზაურთა აღწერილობების) თავმოყრა, მათი ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით დალაგება და ისტორიის საერთო ხაზის ჩვენება. მასზე დაყრდნობით სრულად წარმოჩნდა ის გზა, რომელიც გაიარა მონასტერმა და რა ცვლილებებიც განიცადა ტაძრის სხვადასხვა ლიტურგიული ხასიათის აღჭურვილობებმა (როგორიცაა ტრაპეზი, კანკელი, სამდვდელმთავრო საყდარი, პატრონიკე). განხორციელდა დღემდე შემორჩენილი სამდვდელმთავრო საყდრის, კანკელის და სხვა აღჭურვილობების დეტალური აღწერა და ფოტოფიქსაცია.

- ეკის ნათლისმცემლის მონასტერი (2014-2015), ციცინო ჩაჩხუნაშვილი ეკის ნათლისმცემლის მონასტერში სარეაბილიტაციო სამუშაოების დროს (2014-2015 წწ) დღემდე უცნობი არქიტექტურული დეტალები და წარწერის ფრაგმენტები გამოვლინდა. წლიური ოქმის ფარგლებში წარმოდგენილია წინასწარი დასკვნები ეკლესიის თარიღისა და მისი თავისებურებების შესახებ. მომავალში გაგრძელდება სამუშაოები ახლად გამოვლენილი მონაცემების გათვალისწინებით. ეკის ნათლისმცემლის ეკლესია დარბაზული ნაგებობაა აღმოსავლეთით შეერილი აფსიდით და კარიბჭით დასავლეთიდან. მისი არქიტექტურა გამოირჩევა გარკვეული ინდივიდუალობით. ძველ ქართულ არქიტექტურაში იშვიათია ეკის ეკლესიის ზოგიერთი არქიტექტურული დეტალის პარალელი. მაგ., კონქის თავზე აღმართული შუბლის არქი გაჭრილი სარკმლები და კარიბჭის გრძივი კედლების ორ-ორი პარალელურწირთხლებიანი დიდი სარკმელი XIII-XIV სს-ის დამახასიათებელი ორნამენტული მორთულობით. ნაგებობის ძირითადი ნაწილი, რომელიც განსაზღვრავს მის არქიტექტურულ სახეს, სავარაუდოდ, გარდამავალი ხანის გვიან პერიოდს, IX ს-ის დასასრულს და X ს-ის დასაწყისს განეკუთვნება; მასზე აღრინდელია შენობის ქვედა კორპუსის აგურის წყობა; XIII-XIV სს-საა დას. კარიბჭე, სამრეკლო და სასახლე. ოდნავ მოგვიანებით უნდა მოეხატათ ეკლესია (კარიბჭითურო). მოხატულობისგან მხოლოდ ფრაგმენტებია შემორჩენილი. ეკლესიას ეტყობა გვიანი შუა საუკუნეების განახლების კვალი.

- ჰუჯაბის ტაძრის გეგმა და შიდა სივრცე და მათი მიმართება XII-XIII და XIII-XIV საუკუნეების ტაძრებთან, შეთებან აბაშიმე-დადიანი

ჰუჯაბის ჯვარუმბათოვანი ტაძარი მკვლევართა მიერ XII-XIII სს-ის მიჯნისა და XIIIს-ის I ხახვარის ე.წ. “ბეთანია-ქვათახევის” ჯგუფის ტაძრების პარალელად სახელდება. ამ ხუროთმოძღვრული ტიპის განვითარების “ჯაჭვში” ჰუჯაბი ერთ-ერთი ბოლოში მდგომი ტაძრია. ის XIIIს-ის პირველ მეოთხედში უნდა იყოს აგებული. ჰუჯაბის ტაძრის ხუროთმოძღვრება ერთგვარად გარდამავალი ხასიათისაა, რაც მკაფიოდ იკვეთება შიდა სივრცის გადაწყვეტაში, სადაც მთავარი სივრცეში ჯვრის გამოკვეთაა. ჯვრი ინტერიერშიც და შესატყვისად, გარე მასებშიც მძლავრად იკითხება. გარდამავლობა ვლინდება ტაძრის გეგმაში, სივრცით-მოცულობით გადაწყვეტაში, სარკმელთა განლაგებაში და სხვა. გუმბათის სიმაღლის თითქმის გატოლება მის ქვედა, ჯვრულ კორპუსთან, “ბეთანია-ქვათახევის” ჯგუფის ეკლესიების ერთ-ერთი სახასიათო ნიშანი, ჰუჯაბში ძირეულად შეცვლილია. მნიშვნელოვნადაა ამაღლებული გუმბათქვეშა, ჯვრული კორპუსი, საპირისპიროდ შემცირებულია გუმბათის სიმაღლე. ეს ნიშანი დამახასიათებელია შემდგომი ეპოქის, „საფარა-ზარზმის“ ძეგლთა ჯგუფისთვის, თუმცა არც ერთ მომდევნო პერიოდის ტაძარში არ გვხვდება

ასეთი დაბალი გუმბათი. როგორც ჩანს, ცვლილებები ახალი ხუროთმოძღვრული კონცეპციის ჩამოყალიბებისთვის იწყება ნაგებობის არქიტექტურული სხეულის სტრუქტურის ცვლილებებიდან. პუჯაბის ხუროთმოძღვარმა დასახა გზა ახალი სტილის ჩამოყალიბებისკენ, მან ახალი დამოკიდებულება შექმნა ტაძრის ორ, მთავარ სივრცით მოცულობას შორის, თუმცა საეკლესიო მშენებლობაში ეს არ იყო ახალი. ჯვრის მკლავების მკაფიოდ გამოყოფა და თავისუფლად გაშლა სივრცეში “სამთავის-სამთავროს” დროინდელ ტაძართა აღნაგობას ახასიათებდა, რაც მიიღწევა მკლავებშორისი სივრცეების მნიშვნელოვანი დადაბლებით ჯვრის მკლავებთან შედარებით, ქვედა ჯვრული კორპუსის ერთიანად გაზრდით სიმაღლეში და დაბალი გუმბათით. პუჯაბის ტაძრის შემთხვევაში სურვილი არქიტექტურულ აღნაგობაში ამ ორი ძირითადი მოცულობის (ჯვრული კორპუსისა და გუმბათის) სამთავისისეული შეფარდების მიღებისა იმდენად დიდია, რომ ხუროთმოძღვარმა უარი თქვა თავისი ეპოქის მთავარ ნიშანზე – ტაძრის გუმბათისა და ჯვრული კორპუსის ტოლობაზე, როდესაც გუმბათი დომინირებს სივრცეში. თუმცა ეს დამოკიდებულება პუჯაბის ტაძარში ცოტა უხეშად გამოიხატა და ერთგვარად, ჩამოუყალიბებელ სახეს ატარებს. დაბალი გუმბათისა და მაღალი ჯვრული კორპუსის პროპორციული თანაფარდობის დარღვევა განსაკუთრებით შეიმჩნევა ინტერიერში. გუმბათი შეიძლება ითქვას, “მოწყდა” ძირითად სივრცეს და სივრცით-მოცულობებს შორის მთლიანობა დაირღვა. პუჯაბის ხუროთმოძღვარი, ვერ ელევა თავისი ეპოქის არქიტექტურის მიღებულ ნორმებს, უმეტესად ეს ტაძრის დეკორაციული გაფორმების სისტემას ეხება, მაგრამ ხუროთმოძღვრული ჩანაფიქრის თვალსაზრისით მას ახლებური გააზრება და დამოკიდებულება შემოაქვს.

- ზემო სვანეთის საეკლესიო ნაგებობათა ფასადების გაფორმება (2015-2016), გიორგი პატაშვილი

ზემო სვანეთის საეკლესიო ხუროთმოძღვრება, ისევე როგორც ხელოვნების სხვა დარგები საუკუნეთა განმავლობაში მჭიდრო კავშირში იყო დანარჩენი საქართველოს კულტურულ ცხოვრებასთან და მუდამ ნაზიარები წარმოჩენილი სიახლეების. თუმცა, სვანი ხუროთმოძღვრები ყველანაირ სიახლესთან ერთად ცდილობდნენ თავისებურად გადაეთამაშებინათ და გაეაზრებინათ ესა თუ ის მოტივი. ზემო სვანეთის ეკლესიების ფასადების შესწავლისას გამოვლინდა რიგი ნიშანები რომელიც აერთიანებს მათ საქართველოს სხვა რეგიონების ხუროთმოძღვრებასთან და რომელიც გამოარჩევს მათ და მკაფიო ინდივიდუალურ, ადგილობრივ ტრადიციაზე აღმოცენებულ ხასიათს ატარებს. აქ ვხვდებით ზოგი თემის ძალზე ორიგინალურ გადათამაშებას, რომელიც, ერთი შეხედვით, ნაცნობი, თუმც, იმავე დროს უჩვეულოვად. ამიტომ სვანეთის საეკლესიო ხუროთმოძღვრების შესწავლას დიდი მნიშვნელობა აქვს შეა საუკუნეების ქართული ხუროთმოძღვრების საერთო სურათის სრულად წარმოსადგენად.

- IX-XIII საუკუნეების გარეჯის მრავალმთის უძველესი მონასტრების არქიტექტურის მნიშვნელოვანი ნაწილის ფორმირების თავისებურება: სადაცუდებულო კომპლექსების სტრუქტურაში ლიტურგიული სივრცის ინტეგრირების ერთი პრობლემის გარკვევის მცდელობა, დაგირ ჩიხლაძე გარეჯის მრავალმთის სამონასტრო არქიტექტურას არა მარტო ნაგები ხუდოთმოძღვრული ფორმულების გამოირჩება ახასიათებს, არამედ მათი ახლებულად გააზრებითაც გამოირჩევა. ერთ-ერთი ასეთი თემა სადაცუდებულო კომპლექსის სტრუქტურაში ლიტურგიული სივრცის, საკურთხევლის ნაოსის გარეშე ინტეგრაციის პრობლემა: კომპლექსის სტანდარტული კომპონირების გვერდით, რომელშიც ეკლესია მთავარ, სამეურნეო და სხვა ქაბების მგავსად სრულფასოვან ელემენტადაა შესული, გვხვდება კომპლექსის კომპონირების განსხვავებული მოდელი, რომელშიც ეკლესია ნაოსის გარეშე უშუალოდ

მთავარ ქვაბს უკავშირდება. ჩატარებული კვლევის შედეგად ვივარაუდეთ, რომ კომპლქსის კომპონირების ასეთი გადაწყვეტა არა გარედან შემოტანილი ხერხია, არამედ გარეჯის ადრეული პერიოდის მონასტრების სადაც უდებულო კომპექსების სტრუქტურირების ორიგინალური გადაწყვეტა. მოვნიშნეთ ამგვარი კომპონირების უძველესი ნიმუშები, განვითარების ძირითადი ხაზი, მისი განშტოებები, გარკვეული ქრონოლოგიური ჩარჩოები. გარდა ამისა განვიხილეთ კომპონირების ამ და სტანდარტული ხაზების ურთიერთმოქმედება მონასტრების ადრეული სახის ჩამოყალიბების პროცესში.

- **ზღვისპირა ქალაქები და დასავლეთ საქართველოს საფორტიფიკაციო ნაგებობები (2014-2016), 0რ0ნა მანია**

ნაშრომი საქართველოს ზღვისპირა ქალაქების და დასავლეთ საქართველოს საფორტიფიკაციო ნაგებობების აღნუსხვას, არქიტექტურული თავისებურებების კვლევას და მათი ისტორიული კონტექსტის გამოვლენას ისახავს მიზნად. გვიან რომაულ და ადრებიზანტიურ ხანაში დასავლეთ საქართველოში საფორტიფიკაციო ნაგებობების მთელი ჯაჭვი შეიქმნა. ბიზანტია-სპარსეთის ომის დროს დასავლეთ საქართველოს ციხეები თავისი მდებარეობით განსაკუთრებული მნიშვნელობის თავდაცვით ნაგებობებს წარმოადგენდნენ. საფორტიფიკაციო ნაგებობების შემდგომი არქიტექტურული ისტორიაც მნიშვნელოვანი კვლევის საგანს წარმოადგენს. შეგროვილი მასალის შეჯერების საფუძველზე დასავლეთ საქართველოს საფორტიფიკაციო ნაგებობების არქიტექტურული და ისტორიული ლირებულების გამოვლენა ნაშრომის მთავარ ამოცანას წარმოადგენს.

- **ბოლნისის სიონის თავდაპირველი არქიტექტონიკის „რესტავრაცია“ (2014-2015), ნუბჩარ ალზაზიშვილი**

დასრულდა მუშაობა ნაშრომზე, რომელიც მიზანად ისახავს ბოლნისის სიონის თავდაპირველი სტრუქტურის აღდგენის ცდას და, რომელიც განსხვავადება სამეცნიერო ლიტერატურაში აქამდე მიღებული ვარიანტისგან.

1.3. შუა საუკუნეების ძვისა და ლითონის ქანდაკება

- **ტაო-კლარჯეთის რელიეფები (2015-2016) თამარ ჩუნდაძე**

შესრულებულია ორწლიანი თემის ნაწილი, რომელშიც განხილულია საქართველოს ეროვნულ მუზეუმში დაცული ოპიზისა და ტბეთის ტაძრების საქტიტორო რელიეფები, ხახულის ღმრთისმშობლისა და ოშკის წმ. იოანე ნათლისმცემლის ტაძრების ხუროთმოძღვრული სკულპტურა, მათ შორის, ოშკის ინგერიერში აღმოჩენილი, ამჟამად ერზერუმის მუზეუმში დაცული მემორიალური სტელების რელიეფები.

- **ვეხზე მდგარ წმინდა მეომართა თემატიკა რაჭის ქვის ქანდაკებაში (მოტყიარისა და მრავალძალის ეკლესიათა რელიეფები), თამარ დადიანი**

რაჭაში წმინდა გიორგის ამსახველი რამდენიმე მნიშვნელოვანი რელიეფური სცენაა შემორჩენილი. წმინდა მოწამის რაჭაში შექმნილი სახეები და იკონოგრაფიული დეტალები გადაწყვეტის ორიგინალურობით იყორობს

უურადღებას, რაც გამოარჩევს ამ რეგიონის სკულპტურულ ნაწარმოებებს წმინდანის სხვა, შედარებით უფრო კანონიკურ გამოსახულებებისაგან. რაჭაში ამხედრებული წმ. გიორგის გამოსახულებები შემოგვრჩა ჯოისუბნის (X ს.), გადაღმა გენდუშის (X ს.), ნიკორწმინდის რელიეფებზე (XI ს.); ფეხზე მდგომი წმ. გიორგის გამოსახულებები კი მხოლოდ რაჭის ორ ძეგლზე გვაქვს – მრავალძალისა (XI ს-ის დასაწყისი) და ზნაკვის (მოტყიარის) (XI ს.) ეკლესიათა ფასადებზე. მრავალძალში წვერიანი წმ. გიორგის იშვიათი გამოსახულებაა, მოტყიარის (ზნაკვის) რელიეფი კი წმინდანს ჰედური ხატებისთვის ჩვეული იკონოგრაფიით წარმოგიდგენს. ზნაკვის რელიეფური სცენა სამეცნიერო ლიტერატურაში მხოლოდ ვ. სილოგავას წერილით არის ცნობილი, რომელშიც ძირითადი უურადღება წარწერებზეა გამახვილებული. წარწერა პალეოგრაფიულად ზუსტად თარიღდება XI საუკუნის დასაწყისით. ამ თარიღს რელიეფის სტილური ანალიზიც ადასტურებს.

- **ადრეული შუა საუკუნეების ქართულ ქაჯვარათა ორნამენტული რეპერტუარი (2015-2016), პიტი მაჩაბელი**

ორწლიანი თემის შესრულებულ ნაწილში (“ჯვრიანი მედალიონის მოტივი ქაჯვარათა დეკორში”) გამოკვლეულია ადრეული შუა საუკუნეების რელიეფებში გავრცელებული მედალიონში ჩაწერილი ტოლმკლავა ჯვრის ორნამენტულ-სიმბოლური თემა. აღნიშნული თემა განხილულია თანადროულ ქართულ არქიტექტურულ რელიეფებთან, ბიზანტიურ და აღმოსავლურქრისტიანულ მხატვრულ ნაწარმოებთა დეკორთან მიმართებაში. ღრმად გააზრებულ თეოლოგიურ საფუძველზე აგებულ ქაჯვარათა რელიეფური დეკორის ყოველი ელემენტი საკულტო ძეგლის იდეურ-ემოციური შინაარსის გახსნას ემსახურება. მედალიონში ჩაწერილი ჯვრის ორნამენტულ-სიმბოლური მოტივის კვლევა რელიეფების მხატვრული და აზრობრივი მხარის შესწავლას ეფუძნება, რისთვისაც მოხმობილია მრავალრიცხოვანი წერილობითი წყაროები და მხატვრული ნაწარმოებები. თემა საკულტო ძეგლების დეკორის საერთო კონცეფციასთან კავშირში არის განხილული.

- **საქტიორო რელიეფი უგელაანთუბნიდან, ქრისტინე საბაშვილი**

რელიეფური ფილა წარმოადგენს ტანას ხეობაში მდებარე სამნავიანი ბაზილიკის (IX-X სს.) შემკულობას, რომელიც ფასადზე საკურთხევლის სარკმლის თავზე იყო მოთავსებული (ამჟამად დაცულია საქ. ხელოვნების მუზეუმის საცავში). ფილაზე წარმოდგენილია ეკლესიის მოდელი და მის ორსავ მხარეს ქტიორები და ანგელოზი. ფილა იკონოგრაფიული გადაწყვეტილ საკმაოდ საინტერესო (ჩვენთვის ცნობილ საქტიორო რელიეფებზე ამგვარ კომპოზიციაში ანგელოზის გამოსახულია უცნობია) და გულდასმით კვლევას მოითხოვს, მითუმეტეს რომ დღემდე ძლიერ დაზიანებული სახით არის ჩვენამდე მოღწეული და მასზე გამოსახული პირების იდენტიფიცირება ან რელიეფის ზოგადი მახასიათებლების გადაჭრით განსაზღვრა ძნელია. წინასწარი კვლევით სავარაუდო თარიღად მეათე საუკუნის მეორე ნახევარი მიგვაჩია.

- **შუასაუკუნოვანი ქართული ოქრომჭედლობა ევროპული და აღმოსავლეთქრიასტიანული ხელოვნების მიმართებით (2014-2016), თმიმურაზ სამგარელიძე**

ნაშრომში წარმოდგენილია სათანადო მასალა, შერჩეულია ჭედურობის სხვადასხვა ნივთები, განხილულია იკონოგრაფიული, იკონოლოგიური, სტილისტური პრობლემენი. ნაშრომი სამ წლად არის დანაწილებული – დაწყებულია 2014 წელს და დასრულდება 2016 წელის ბოლოს. ტექსტს დაერთვის მდიდარი საილუსტრაციო მასალა.

- XII-XVI საუკუნეების ქართული საფასადო ქანდაკება, მათი განხილულია XII-XVI საუკუნეების ქართული ქანდაკების ცალკეული ძეგლები, მათი თავისებურება, თემატიკა, გამომსახველობითი ხერხები, დამახასიათებელი სტილური ნიშნები. XII-XVI საუკუნეებში ქართული ტაძრების გარე კედლებზე ერთიანი იდეით გამოხატულ ფასადთა გამამთლიანებელ სიუჟეტურ კომპოზიციებს ვეღარ ვხვდებით. ისინი ნაკლებადაც იქმნებოდა და, ნაწილობრივ, უმთა სიავის გამოც, ვერ შემორჩა (განსაკუთრებით XIV-XV სს.). ამ პერიოდის შემორჩენილ ეკლესიათა (ფიტარეთი, კაზრეთი, ერთაწმინდა, წუნდა, წუდრულაშენი, დმანისის სიონი, მაღალაანთ ეკლესია, საფარა, სადგერი, ჩითახევის სამრეკლო და სხვ.) ფასადებზე უმტკიცებულ ერთმანეთთან დაუკავშირებელი, მხოლოდ ცალკეული რელიეფური კომპოზიციები თუა სახილველი. XII-XVI საუკუნეების საფასადო დეკორის უმთავრეს ნიშანთაგანია რელიეფური სკულპტურის მონუმენტალიზაციის დაკარგვა – კედლის სიბრტყეზე მათი დამცრობილი როლი; აგრეთვე ფიგურულ რელიეფთა მოჭარბებულად დეკორატიულ-ორნამენტული ხასიათი. ფასადზე, კედლის არქიტექტურულ მთლიანობაში ჩაკარგული, ადგილს “ძლივს მორგებული” თუ ზოგჯერ თავისებურ აუკუნდებულ, უხვ ორნამენტაციაში ხალიჩისებრ “ჩაქსოვილ-ჩაქარგული” ფიგურული რელიეფები თვალის ერთი შევლებით ზოგჯერ ვერც აღიქმება. არაერთგვაროვანია ამ ეპოქის ქვის მქანდაკებლობის სტილიც, ოსტატობის ხარისხი, თუმც ამ ძეგლებს შორის ხშირად ვხვდებით საკმარისად დახვეწილ პლასტიკასა და ქართული შუა საუკუნეების აყვავების ხანაში შექმნილ სკულპტურის ნიმუშთა ხაზის გაგრძელებასაც (ძირითადად XII-XIII სს.-ში); და მაინც, ამ ხანის საუკეთესო ძეგლებშიც კი უკვე საგრძნობია სკულპტურის შინაგანი ძარღვის, ცოცხალი მუხტის შესუსტებული ძალა.

14. შუა საუკუნეების კედლის მხატვრობა

- აფსიდაფლური პროგრამები სვანეთის მოხატულობებში (2015-2016), მარინე შენია

ნაშრომის მიზანია იმ სქემების გაანალიზება, რომელიც ზემო და ქვემო სვანეთის ეკლესიათა საკურთხევლის მოხატულობაში დასტურდება. ამ ეტაპზე დასრულებულია მასალის თავმოყრა და მთავრდება სპეციალური ლიტერატურის დამუშავება (ნაშრომები, რომელიც ეძღვნება საკურთხევლის მოხატვის თავისებურებებს ბიზანტიურსა და ქართულ კედლის მხატვრობაში).

- იკვის წმ. გიორგის ეკლესიის მოხატულობა, მათი გადავანიშვილი

ნაშრომში განხილულია იკვის წმ. გიორგის ეკლესიის მოხატულობის ცალკეული იკონოგრაფიული დეტალები. სახელდობრ, მხატვარობაში ასახული საკმაოდ უცნაური მთათა გამოსახულებანი. “შობის” სცენაში ჩნდება ბიზანტიური ხელოვნებისათვის სრულებით უჩვეულო მთის ფესვებიანი გამოსახულება; თავისებურება, რომელიც ნაშრომში XII საუკუნის კოსმოგონიური ცოდნითაა ახსნილი.

- კირანცის ტაძრის მოხატულობის პროგრამის თავისებურებები, მარინე გულია, მზია ჯანჯალია

კირანცის მონასტრის მთავარი ტაძრის მოხატულობა ყველაზე ნაკლებადაა შესწავლილი დღევანდელი ჩრდილოეთი სომხეთის ტერიტორიაზე მდებარე ძეგლთა შორის. ის სამეცნიერო საზოგადოებისთვის ნ. ტიერის წერილითაა ცნობილი, რომელშიაც მოხატულობა თამარის ხანასაა მიკუთვნებული. ამჟამინდელი კვლევისას მოხატულობა განსხვავებულად იქნა ინტერპრეტირებული – იდენტიფიცირდა არაერთი იკონოგრაფიული თემა, გაიმიჯნა მხატვრობის ფენები და ოსტატთა ხელწერა. მკაფიოდ გამოჩნდა, რომ მოხატულობა შინაარსით ძალზე მოწინავე, ხოლო სტილით საკმაოდ რეტროსპექტულია. სწორედ საქართველოსთვის იშვიათი თემების, მათი იკონოგრაფიული თავისებურებებისა და ტოპოგრაფიის საფუძველზე მხატვრობა ახლებურად დათარიდდა და XIII საუკუნის II ნახევარს, უფრო კი XIII საუკუნის დასასრულს იქნა მიკუთვნებული.

- დავით გარეჯის უდაბნოს მონასტრის მოწამეთას ეპლესიის მოხატულობის დათარიდების საკითხი, თინათინ ხოშტარია

დავითგარეჯის უდაბნოს მონასტრის მოწამეთას ეპლესიის კედლის მხატვრობის თარიღის შესახებ სამეცნიერო ლიტერატურაში აზრთა სხვადასხვაობაა. გ. ჩუბინაშვილის მიხედვით, მხატვრობა ფერადოვნებით უდაბნოს მთავარი ეპლესიისა და საოსტიონეს მოხატულობებს ემსგავსება. შ. ამირანაშვილი მას XI საუკუნეს მიაკუთვნებს, გ. აბრამიშვილი მოხატულობის ერთ ნაწილს XI საუკუნით, მეორეს - XII-XIII საუკუნეებით ათარიდებს, რასაც ა. ვოლსკაიაც ეთანხმება. დ. გორდევევის აზრით მოწამეთას ეპლესიის ფრესკები XIII-XIV საუკუნეთა მიჯნაზე ადრინდელი არ უნდა იყოს. მოხატულობის მხატვრული ანალიზისა და სხვადასხვა მოხატულობებთან შედარების საფუძველზე შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ მოწამეთას ეპლესიის მხატვრობა XIII საუკუნის დასაწყისს მიეკუთვნება. ორი სავარაუდო პერიოდის XI და XIII საუკუნეების მხატვრული ფენების თანაარსებობას კი გამოვრიცხავთ.

- ქრისტიანულ ფერთა სიმბოლიკა (2014-2015), ასმათ ოძროპიტრიმე

ნაშრომი წარმოადგენს თემის: „წითელი ფერის სიმბოლიკისათვის“ (1989 წ. „მაცნე“ №3) გაგრძელებას, რომელშიც წარმოდგენილი იყო მცდელობა წითელი ფერის მხატვრული და სიმბოლური საზრისის გარკვევისა. ამჟამდ დაემატა სპექტრის ყველა ფერის შესაძლო ინტერპრეტაციები. გამოყენებულია ძირითადად საღვთისმეტყველო წყაროები. გარდა წმინდა სპექტრული ფერების სიმბოლიკისა განხილულია აგრეთვე მასალათა სიმბოლური ჟღერადობაც (ოქრო, მარგალიტი, მთის ბროლი, პატიოსანი თვლები და ა. შ.).

15. შუა საუკუნეების ხატონა
და მინანძრის ხელოვნება

- წილკნის ხატი, ლეილა ხუსპივაძე

წილკნის დვორისმშობლის სასწაულმოქმედი ხატი სქართველოს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანები სიწმინდეა. წილკნის ხატი ქართული ხატწერის უადრესი და

იშვიათი ნიმუშია – მისი ადრეული ფერწერული ფენა IX საუკუნისაა, შესრულება – ცვილოვანი, ენკაუსტიკური ტემპერა. სხვა ფერწერული ფენა XIII საუკუნეს მიეკუთვნება, ამ დროისაა ხატის ასომთავრული წარწერაც. ხატი ფასეულია თავისი მორთულობითაც – ჭედურულობით (XVI, XVIII სს) და განსაკუთრებით ტიხერული მინანქრებით, რომელთა თარიღი ნაშრომში განისაზღვრა XII ს-ის პირველი ნახევრით. მინანქრის თარიღის დაზუსტება და აგრეთვე ახალი პარალელების მოძიება გახდა საფუძველი იმისა, რომ კვლავ მიგბრუნებოდი მრავალი წლის წინ ჩემს მიერ შესწავლის მასალას წილკნის ხატის შესახებ.

- მდგიმევის მონასტრის კანკელის ხატები (2014-2015),
ეთერ ეზიშერაშვილი, 6069 ციციშვილი

სამეცნიერო ოქმა ორ ეტაპად შესრულდა: 2014 წელს დამუშავდა მდგიმევის მონასტრის შესახებ არსებული ბიბლიოგრაფია და საარქივო მასალა. 2015 წელს მოხდა ხატების სამეცნიერო კვლევა. სტილურ-იკონოგრაფიული ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთა მათი შესრულების თარიღი – XVIII საუკუნის მეორე ნახევარი (ამაზე მეტყველებს საშემსრულებლო მანერა, ლტოლვა ე.წ. ილუსტრული ხელოვნებისაკენ, კათოლიკური სამეცნიერო შემოსული იკონოგრაფიული დეტალები და ტიპები, ანტურაუის გადაწყვეტა, კოლორიტი და ა.შ.). საგულისხმოა, რომ მდგიმევის მონასტრის კანკელის ხატები სტილური თვალსაზრისით სიახლოვეს ამჟღავნებენ XVIII საუკუნის მინიატურასთანაც, რომელიც თავის მხრივ, ასევე დასავლეთევროპული მხატვრული ტენდენციების გამზიარებელია. კვლევისას გამოვლინდა, რომ გარდა მხატვარ ნიკოლას მელიდანაშვილისა, რომელიც ხატების (ფერიცვალება, ხარება) წარწერებში დასტურდება, კანკელის ხატებზე სხვა ოსტატებსაც უმუშავიათ. ამაზე მიუთითებს ცალკეული სცენების განსხვავებული სტილი და საშემსრულებლო ხერხები. სავარაუდოდ, ხატები ოსტატთა მცირე ჯგუფის მიერაა შესრულებული, თუმცა წერის მანერაში განსხვავების მიუხედავად, ერთიანი სტილი შენარჩუნებულია. კვლევის შედეგები საგულისხმო ცოდნის მომცემია გვიანი შუა საუკუნების სახვითი ხელოვნების შესახებ, რაც მდგიმევის კანკელის ხატების კვლევის სამომავლოდ გაგრძელების საშუალებას იძლევა. ხატებზე მუშაობამ სახვითი ხელოვნების აქამდე უცნობი, თავისი დროის მეტად საინტერესო ნიმუშების წარმოჩენას შეუწყო ხელი.

1.6. პატრონაჲი, პულტი და ხელოვნება

- ხატი სამონასტრო საგანძუროს კონსტრუირებაში
(ხობის მონასტრის მაგალითზე), 6069 ჭიშინაძე

კვლევის საგანია შუა საუკუნეების საქართველოს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სულიერი სავანის - ხობის მონასტრის კუთვნილი საკრალურ-ლიტურგიკული ნივთები (ჯვარ-ხატები, ლიტურგიკული ჭურჭელი, წმინდა ნაწილები, ლუსკუმები და სხვ.) და მათი კულტურულ-იდეოლოგიური კონტექსტი. მონასტრის ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი საღვთისმსახურო ჭურჭლისა თუ ჯვარ-ხატებით აღჭურვა ინდივიდთა მიერ ღვთისმაობისა და შემწირველ-მომგებელთა კომემორაციას ემსახურებოდა. მონასტრის კუთვნილი სიწმინდეები იმავდროულად, ამ მონასტრის სტატუსის დამკვიდრებასა და ავტორიტეტის ამაღლებას განაპირობებდა. სამონასტრო საგანძურთა შექმნა-განვრცობის მიღმა უნდა დავინახოთ კონკრეტულ პიროვნებათა, თუ სოციალურ ჯგუფთა იდეურ-პოლიტიკური თუ ეკონომიკური ინტერესები. საუკუნეთა განმავლობაში ხობის მონასტრის პატრონაჲი დიდებულთა, უპირატესად დადიანთა საგვარეულოს მიერ, რაც ტაძრის განვრცობა-დეკორირებასა და სიწმინდეებით გამდიდრებაში ვლინდება, მათი გავლენის და პოლიტიკური ძალაუფლების დასტურად

მოიაზრებოდა. ნაშრომში გაანალიზებულია თაყვანსაცემი ხატებისა თუ სიწმინდეთა ლუსკუმების შემოსვა-გამშვენიერების ისტორია. სამონასტრო სიწმინდეები და მათი კულტის დამკვიდრება-პოპულარიზაცია ზოგად კულტურულ და იდეოლოგიურ ჭრილში არის განხილული. სამონასტრო სიწმინდეები კოლექტიური მეხსიერების მნიშვნელოვანი ძეგლებია, რომელთა კომპლექსური შესწავლა მონასტრების ისტორიისა და რელიგიურ-კულტურული მნიშვნელობის სრულფასოვნად გააზრებისათვის მნიშვნელოვანი ფენომენია.

1.7. კულტურათა დიალოგი

- თბილისის კათოლიკური და პროტესტანტული ეკლესიების არქიტექტურა (XIX-XX საუკუნეები), ნათია ნაცვლიშვილი**

ნაშრომის მიზანს თბილისის კათოლიკური და პროტესტანტული ეკლესიების არქიტექტურის შესწავლა წარმოადგენდა. ის ასევე ითვალისწინებს საეკლესიო არქიტექტურისა და ეთნიკური და რელიგიური იდენტობის მიმართების კვლევას. ნაშრომში განხილულია თბილისის წმ. პეტრესა და პავლეს, დვთისმშობლის მიძინების რომაულ-კათოლიკური ეკლესიების, კუკიისა და სოლოლაკის სასაფლაოების რომაულ-კათოლიკური სამლოცველოების და თბილისის ევანგელისტურ-ლუთერანული ეკლესიის არქიტექტურა და მათი მშენებლობის ისტორია. კვლევა მომზადდა, როგორც საველე სამუშაოს ჩატარების, ასევე მრავალრიცხოვანი საარქივო მასალის დამუშავების შედეგად. ის მომავალში მთლიანად შევა შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის დაფინანსებით მომზადებულ წიგნში „არქიტექტურა და იდენტობა: საეკლესიო მშენებლობა თბილისში (1801-1918)“.

- თბილისის სურბ გევორქის მოხატულობა, თამარ ხოსროშვილი**

სურბ გევორქის ეკლესიის მოხატულობა ძალზე არაერთგვაროვანია, მასში სხვადასხვა პერიოდისა და სტილის გამოსახულებებია თავმოყრილი. დიდი ხნის მანძილზე მოხატულობის უმეტესი ნაწილი XX საუკუნის შუა ხანებში შესრულებული უსახური ფერწერით იყო დაფარული. 2013 წელს სარესტავრაციო სამუშაოების დაწყებისთანავე ეს ფენა მოიხსნა და მის ქვეშ უფრო ადრეული გამოსახულებები გამოვლინდა. მათგან ყველაზე ადრეული XVII საუკუნით თარიღდება, დანარჩენი XIX-ს განეკუთვნება, ზოგიც XX-ის დასაწყისს. არსებობს მოსაზრება, რომ სურბ გევორქის მოხატვაში საქართველოში მოღვაწე მხატვრებს, პოვნათანიანთა გვარის წარმომადგენლებსაც მიუძღვით წვლილი, თუმცა ეს ვარაუდი ამ ეტაპზე ვერაფრით დასტურდება.

- თბილისის XIX საუკუნის სომხური ეკლესიები, მანონ ლილუაშვილი**

კვლევამ აჩვენა, რომ სომხურ-მონოფიზიტური ეკლესიების მშენებლები, კონფესიური განსხვავებულობის წყალობით, არქიტექტურული ფორმების არჩევანში მართლმადიდებლური ეკლესიების მშენებლებთან შედარებით უფრო დამოუკიდებლები იყვნენ და იმპერიის საეკლესიო ხუროთმოძღვრების გავლენას თითქმის არ განიცდიდნენ. თბილისის XIX საუკუნის სომხური ეკლესიების

არქიტექტურა დიდწილად აგრძელებს გვიანი შუა საუკუნეების სომხურ და ქართულ ხუროთმოძღვრულ ტრადიციებს და ნაკლებად იღებს ინოვაციებს.

- ისლამი და ქართული სახვითი ხელოვნება (2014-2015), 03ხა ხშპივაძმ ნაშრომის მიზანია აღმოსავლური ხელოვნების საკითხებისა და მისი მხატვრული პრინციპების შესწავლა; თუ როგორ არიან ისინი სახეცვლილი ადგილობრივ ნიადაგაზე; მათი ზეგავლენით, გარკვეულ ისტორიულ პერიოდში, თუ რა მხრივ წარიმართა ხელოვნების სხვადასხვა დარგის ჩვენივე მხატვრული შემოქმედება, უცხოური გავლენები რაგვარად არის დაფლული ქართული სახვითი ხელოვნების ცალკეულ დარგებებში – ხენაწერი წიგნის დასურათებაში (ძირითადად საერო მინიატურაში), კედლის მხატვრობის საქტიტორო პორტრეტში და ჭედურ ხელოვნებაში.

1.8. ახალი და თანამედროვე სახვითი ხელოვნების განვითარების ბზა

- ქართული საბავშვო წიგნის მხატვრობა - 1910-იანი წწ. (2013-2015) მარიამ გარებილაძე

თემის ფარგლებში მოხდა 1910-იან წლებში შექმნილი ქართული საბავშვო წიგნის მხატვრობის განვითარების ისტორიაზე თვალის მიღებაში. გამოიკვეთა, რომ ამ დროიდან საფუძველი ეყრება მხატვრულად გაფორმებული ქართული საბავშვო წიგნის განვითარებას. ნაშრომი მიმოიხილავს ამ ორ ათწლეულში გამოცემული საბავშვო წიგნებისა და უკრნალების მხატვრობას; განხილულია მხატვრების: შ. ქიქოძის, ა. ქუთათელაძის, დ. კაკაბაძის, პ. ლიბრაძის და სხვათა მიერ გაფორმებული წიგნები.

იკვეთება, რომ 1910-იანი წლების გამოცემები მრავალრიცხოვნებით არ გამოირჩევა, მაგრამ მეტად საყურადღებო და საინტერესოა მხატვართა მხრიდან პრობლემატური მიღგომების თვალსაზრისით. 1920-იანი წლების საბავშვო წიგნის მხატვრობაში გამორჩეულია ვ. სიდამონ-ერისთავის, ა. ქუთათელაძის, ი. გამრეკელს, ო. შმერლინგის, დონის (დავით ნაცვლიშვილის) მიერ გაფორმებული წიგნები. (მ. მიქელაძე-ბაგრატიონისა და მ. ხუციშვილის „საბავშვო ბაილი”, 1925 წ.; ვ. ძიძიგურისა და ა. გვახარის „პირველი წიგნი”, 1927 წ.; ლ. კალანდაძის, პ. ლომაიას და ი. სიხარულიძის ანბანი - „პირველი სიტყვა”, 1929 წ. გამოცემული (გამოცემლობა „წითელი არმიელი”, ტფ. 1929; იონა ვაკელის „შარავანდედი”, ტფ., 1923; „აგიტქრონიკა 25 ოქტომბრის გარშემო” 1924 წ.; პ. კალაძის „ძახილი აღმოსავლეთის”, ტფ. 1927; „ქურდი”, ტფ. 1927; ე. მარკოვი „აბ-აბი”, ტფ. 1927; ს. კლიდიაშვილის „აზნაურ ლახუნდარელის უცნაური თავგადასავალი”, ტფ. 1927. ამ გამოცემების მიმოხილვიდან იკვეთება, რომ 1910-იან წლების საბავშვო წიგნის მხატვრულ გაფორმებაში წამყვანი ხდება ეროვნული ნიშნების წინა პლანზე წამოწევა.

- ახალი ქართული ფერწერა (1970-იანი წწ.-ის ჩათვლით), (2014-2015), დალი ლებანიძე

ნაშრომი მოიცავს XX საუკუნის ქართული ფერწერის დიდ მონაკვეტს – 1970-იანი წლების ჩათვლით. მასში მონიშნულია ის ძირითადი მიმართულებები,

რომელიც არსებობდა ამ პერიოდში და განხილულია მათი ყველაზე მნიშვნელოვანი წარმომადგენლების შემოქმედება.

• **შეფასებით მსჯელობისათვის ვიზუალურ ხელოვნებაში** (კულტურათა მორისი ურთიერთქმედებისა და სინთეზის მნიშვნელობა ქართულ და მსოფლიო ხელოვნებაში), /გარდამავალი თემა/, ბობი ხოშტარია თემის ძირითადი პრობლემა მხატვრული წყობის ანალიზის საკითხები, გამომდინარე კონკრეტული მასალიდან, კერძოდ ნიკო ფიროსმანაშვილის ნამუშევრების სტრუქტურული დახასიათების აუცილებლობიდან, რომელსაც მოხდეს ახალი მეთოდოლოგიის გაფართოვება, ჯერ ქართულ მაგალითებზე (ქართული ხეროთმოძღვრება, ფრესკები), შემდგომ, მთლიანად კულტურასა და ხელოვნებაზე.

განიხილება ხელოვნების განვითარების გზა ძველი აღმოსავლეთიდან ევროპამდე - შეა საუკუნეების, რენესანსის..., რაც იძლევა ველფლინის - მთელისა და ნაწილის მიმართების ტიპოლოგიის შემდგომ დაზუსტებას და მთლიანად კვლევის მეთოდოლოგიის უფრო დაკონკრეტებას, რაც მის უფრო პრაქტიკული გამოყენების საშუალებას მოგვცემს.

• **შალვა ქიქოძის მხატვრობა (ავტოპორტრტი ქართულ მოდერნისტულ მხატვრობაში), (2014-2016), ცისია პილამე**

ნაშრომში განიხილულია ავტოპორტრტის უანრი ქართულ მოდერნისტულ მხატვრობაში ევროპულ ტრადიციასთან მიმართებით. სწორედ მოდერნიზმის ერთ-ერთი ჩნდება ავტოპორტრტის ძალზე მრავალფეროვანი და განსხვავებული ტიპები, რაკიდა ის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თემა ხდება მხატვრებისთვის. ახალი მხატვრული ფორმების ძიებასთან ერთად ხდება შემოქმედის, ადამიანის ახალი, მოდერნისტული სახის ძიებაც. მხატვრები საკუთარ თავს სხვადასხვაგვარ ჭრილში ასახავენ. ავტოპორტრეტი მხატვრის სამყაროსადმი დამოკიდებულებისა ერთ-ერთი საუკეთესო გამომხატველი საშუალება ხდება. გამოსახულების ფსიქოლოგიური სიმძაფრე მატულობს, ინდივიდუალიზმის განვითარებასათან ერთად სულ უფრო უჩვეულო მხატვრული თუ თემატური ფორმები ჩნდება. ავტოპორტრეტი მოდერნისტული ხედვის პარადიგმად იქცევა. ნაშრომში განიხილულია შ. ქიქოძის, დ. კაკაბაძის, ვ. სიდამონ-ერისთავის, ლ. გუდიაშვილის, ე. ახვლედიანის და სხვათა ავტოპორტრეტები და მათი მიმართება ევროპულ ნიმუშებთან. თემის ირგვლივ მოძიებულია და დამუშავებულია ლიტარატურა, მოგროვილია პარალელური მასალა და ლიტერატურა.

• **ქართული სოციალისტური რეალიზმის საწყისები და მხატვრული იდენტობის ძიება, მზია ჩიხრამე**

ზოგადი მხატვრული ტენდენციები განიხილულია პოლიტიკური თუ სოციალური გარემოს ფონზე, შესწავლილია და 1930-1940-იანი წლების ქართული ხელოვნება. ამ პერიოდში მოღვაწე მხატვრები თუ ჯგუფად დაიყო: ისინი, ვინც სოციალისტური რეჟიმის პირობებში ქმნიდნენ სოციალისტური რეალიზმის ტიპურ ნამუშევრებს და ისინი, ვინც, მიუხედავად დიდი პოლიტიკური წნევისა, მაინც ახერხებდნენ მოქმედნათ, მხოლოდ მათვის დამახასიათებელი მხატვრულ-გამომსახველობითი ენა და საკუთარი იდენტობა.

• **ქეთევან მაღალაშვილის შემოქმედება მოდერნიზმის კონტექსტში, ნანა მირცხულავა**

ქეთევან მაღალაშვილის როლი მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ქართული პორტრეტული ხელოვნების, არამედ მთლიანად ახალი ქართული კულტურის ჩამოყალიბებაში. მან არსებითად შექმნა ქართული სახელოვნებო და მეცნიერული ელიტის უმაღლესი კრეატიულობით გამორჩეული ბრწყინვალე სახვითი მატიანე. მასთან სრულებით თვალსაჩინოა ძალიან მაღალი რანგის სწორედაც ევროპული ხარისხის პროფესიული სიმაღლე და ინდივიდუალური

გამორჩეულობა. როგორც თანამედროვედ მოაზროვნე მხატვარი ქ. მაღალაშვილი განიცდის სხვადასხვა მნიშვნელოვან მიმდინარეობათა გავლენას (თუმცა ერთი რომელიმე მიმართულების „დისტილირებული“ სტილური გამოხატულება მასთან არ ჩანს). მხატვარი ძალდაუტანებლად აღწევს, ერთი მხრივ, ქართული კულტურის თავისებურებათა „ფერწერულ გააზრებას“, მეორე მხრივ, ბუნებრივად ერთვება მისი თანამედროვე მსოფლიო ხელოვნების კონტექსტში. ამ გზით ყალიბდება არა ევროპული მოდერნიზმის პერიფერიული დანამატი ეპიგონური სახისა, არამედ ინოვაციური შემოქმედებითი მსოფლმხედველობით ახალ თვისობრივ სიმაღლეზე აყვანილი და სახეცვლილი ქართული პორტრეტის ახლებური ინვარიანტი.

- **ქართული კარიკატურის ისტორია, მარიანა ობლეი**

ნაშრომში ოსკარ შემერლინგისა და არქიტექტორ მიხეილ შავიშვილის კარიკატურების განხილვის ფონზე წარმოდგენილია როგორ ჩაისახა საქართველოში ხელოვნების ეს დარგი. „დიდხანს ელოდა ჩემი კარანდაში სამოღვაწეო ასპარეზს - წერდა ოსკარ შემერლინგი - მათრახი ჩემი მტვერმა დაფერფლა და სოცოცხლის ნიშან-წყალს დაკარგული მშვიდობიანად ესვენა მაგიდაზე“. მხოლოდ 1920 წელს ა. ჯაბადარს მოუვიდა თავში გენიალური აზრი, საძირკველი ჩაეყარა ქართული კარიკატურისათვის „გავულესე წვერი ჩემს კარანდაშს, გამოვაღვიძე მათრახი ჩემი და აი უკვე 15 წელიწადია, რაც ვიღეწვი ქართულ იუმორისტულ პრესაში“. ო. შემერლინგის ნახატები და მ. შავიშვილის თეატრალური ესკიზები მოწმობს მოდერნისტული ხელოვნების ზეგავლენაზე სახვითი ხელოვნების ამ ჟანრში.

- **რელიგიური თემა მერაბ აბრამიშვილის შემოქმედებაში, ნათია ებანოიძე**

ნაშრომი განხილულია ე.წ. „80-იანელთა“ თაობის ერთ-ერთი წარმომადგენლის, მხატვარ, მერაბ აბრამიშვილის შემოქმედებას, კერძოდ, მის მიერ სხვადასხვა დროს რელიგიურ თემაზე შექმნილი ნამუშევრები: ფერწერული კომპოზიციები სამოთხის თემასა და სახარების მოტივებზე. მხატვარი მიმართავს შუა საუკუნეების ქართული კედლის მხატვრობისა და აღმოსავლური ხელოვნების, კერძოდ საარსული მინიატურის ფორმალურ გამომსახველობას და სრულიად ორიგინალური მხატვრული მეტყველების ქმნის.

- **ქართული ვიდეოარტი – 1990-2010 წლებში /გარდამავალი თემა/ ნინო ჭოლოშვილი**

1990-იან წლებში ქართულ ხელოვნებაში ვითარდება და თანდათანობით თავს იმკვიდრებს ახალი მედიები. მათ შორის განსაკუთრებით საინტერესოა ქართული ვიდეოარტის განვითარების ისტორია, რომელიც ნაკლებად შესწავლილ მოვლენას წარმოადგენს. ნაშრომის მიზანია აღნიშნულ თემაზე მასალის მოძიება, შეგროვება და სისტემატიზაცია. ფაქტობრივ მასალაზე დაყრდნობით ქართული ვიდეოარტის ოცწლიანი ისტორიის გაანალიზება, სხვადასხვა თაობის ქართველ ხელოვანთა ვიდეონამუშევრების შესწავლა. 2015 წელს განხორციელდა შემდეგი სამუშაოები: შეგროვდა ვიზუალური და დოკუმენტური მასალა, ჩაიწერა ინტერვიუები ავტორებთან, მოხდა 1990-იანი წლების ქართული ვიდეოარტის (მნიშვნელოვანი ნაწარმოებების) შესწავლა და გაანალიზება.

- **ქართული კერამიკა (2014-2016), სოჭიო ჩიტორელიძე**

2015 წელს განხორციელდა შემდეგი სამუშაო: შეგროვდა მასალა მხატვრებთან; ნამუშევრების ფოტოზიქსაცია; ინტერვიუები მხატვრებთან; დამუშავდა საარქივო მასალა.

- **გურამ გელოვანი – მხატვარი და თანამედროვეობა /გარდამავალი თემა/ ნინო ჭიათუაშვილი**

2015 წელს შესრულებული სამუშაო ეხება ომის შემდგომი თაობის ხელოვანთა ერთ-ერთ თვალსაჩინო და საინტერესო წარმომადგენელს, მხატვარ გურამ

გელოვანს (1928–1986). კვლევის მიზანია მხატვრის ადგილისა და მნიშვნელობის განსაზღვრა და 1950-1960-იანი წლების, ე. წ. „დათბობის“ ეპოქის ფუნდამენტური ძვრების კონტექსტში. ამჟამად თითქმის დასრულებულია ბიბლიოგრაფიაზე მუშაობა, დამუშავებულია საარქივო მასალა, დაწყებულია კვლევა და სტილისტური ანალიზი.

- **ფოტოგრაფიის ისტორიისა და თეორიის ანთოლოგია /2014-2016/, ბიორბი პაპაშვილი**

მიმდინარე წელს, საზღვარგარეთ ხანგრძლივად ყოფნის გამო, შემიფერხდა 2014-2015 წლებში გათვალისწინებული თემის - ფოტოგრაფიის ისტორიისა და თეორიის ანთოლოგიაზე მუშაობა. ამ დროისათვის თითქმის სრულადაა თარგმნილი დასავლელ ავტორთა: რუდოლფ არნკაიმის, ანდრე ბაზენის, როლანდ ბარტის, ჰანს ბელტინგის, ვალტერ ბენიამინის, ჯონ ბერგერის, ჯეიმს ელკინსის, სუზენ ზონტაგის, ლასლო მოპოი-ნაგის, ფრანც როპის, გორან სონეგონის შრომები, რაც საჭიროებს შევსებას, დაზუსტებას და საძიებლებითა და კომენტარებით გაწყობას. ამის გამო, აღნიშნული თემა 2016 წელს გულისხმობს დასრულებას.

- **ქართული მოდერნიზმის უცნობი მხატვრები (2014 - 2016), მაია ციციშვილი**

წლიური თემის მიზანია 1920-1930-იანი წლების სრულიად უცნობი და ნაკლებად ცნობილი მხატვრების შემოქმედების შესწავლა და მათი ადგილისა და მნიშვნელობის განსაზღვრა ამ პერიოდის მხატვრობაში. მხატვართა ამ რიგს განეკუთვნებიან: დავით ქუთათელაძე, დავით წერეთელი, სერაპიონ ვაწაძე, ალექსანდრე შერვაშიძე, მიხეილ შავიშვილი, მიხეილ ბილანიშვილი, შალვა ძელაძე, შალვა მამალაძე, მიხეილ გოცირიძე, მიხეილ ჭიაურელი, სევერიან მაისაშვილი, ნინო წერეთელი და სხვ. 2015 წლის განავლობაში თითქმის დასრულდა ვიზუალური და დოკუმენტური მასალის შეგროვება კერძო კოლექციებსა და მუზეუმებში; დამუშავებულია ბიბლიოგრაფია; დასრულებულია ნაწარმოებთა მხატვრულ-სტილისტური ანალიზი.

- **ქართველი 60-იანელების თაობა – ახალი მხატვრულ-ესთეტიკური ძიებები თუ დასასრულის დასაწყისი (2015-2016), თამარ ბელაშვილი**

2015 წელს დასავლეთ საქართველოს რამდენიმე რეგიონში ჩატარებული მუშაობის შედეგად მოძიებულ იქნა ვიზუალური და დოკუმენტური მასალა, მხატვრების - რობერტ სტურუასა და კოკი მახარაძის შემოქმედებითი მოღვაწეობის შესახებ საქართველოს რეგიონებში. ამ მასალაზე დაყრდნობით მომზადდა, სამეცნიერო მოხსენება, რომელიც წარმოდგენილი იყო სამხატვრო აკადემიის პროფესორ-მასწავლებელთა სამეცნიერო კონფერენციაზე. მასალების მოძიება და მათი დამუშავება-შესწავლის პროცესი გრძელდება.

- **ილია ზდანევიჩი, 1917 წლის ექვთიმე თაყაიშვილის ექსპედიცია ტაოსა და კლარჯეთში და ნიკო მარის ჩანაწერების ინტერპეტაციები ზდანევიჩის მიერ /გარდამავალი თემა/, ნანა ყიზიანი**

ნაშრომი წარმოადგენს წინა წლების თემის, სიკრცის პრობლემა 1910-1920-იანი წლების ქართულ მოდერნიზმში, შემადგენელ ნაწილს და მის გაგრძელებას. ილია ზდანევიჩის ჩანაწერები საინტერესოა არა მხოლოდ როგორც ისტორიულ-სამეცნიერო ფაქტი, არამედ კარგად გამოხატავს ავანგარდისტი ზდანევიჩის მხატვრული აზროვნებისა და ხევის კუთხეს.

მარსელში დაცულ ილია ზდანევიჩის არქივში ინახება: 1. ერთი რვეული-დდიური ჩანაწერებით, რომელიც ეძღვნება 1917 წელს ექ. თაყაიშვილის ტაო-თოროუმისპირის ძეგლების შესასწავლად გამართულ ექსპედიციას, რომლის დროსაც ზდანევიჩმა შეასრულა ძეგლების ჩანახატები, მუშაობდა წარწერებზე, ორნამენტზე, ძეგლების აზომვაზე; 2. მეორე რვეული ეხება ნიკო მარის

კვლევებს დაწყებული მისი 1904 წლის მოგზაურობიდან ამავე ძეგლებზე მიმოიხილულია ასევე 1888 წელს პავლინოვის ართვინსა და არტანუჯში მოგზაურობა; 3. მთელი დასტა ფურცლებისა, რომელიც წარმოადგს კომენტარებს ძეგლებზე არსებულ წარწერებზე და მათ შედარებას ნიკო მარის მიერ წაკითხულ ვერსიებთან. რამდენადაც ზდანევიჩის ხელწერა საქმაოდ რთული გასაშიფრია, ამიტომ ეს წელი ფაქტობრივად ამას დაეთმო და სამუშაოს მხოლოდ ნაწილი განხორციელდა – გაიშიფრა 244 ფურცლის ჩანაწერები. ორი რვეული – ექსპედიციის დღიური და მარის კვლევების მიმოხილვა და ზდანევიჩისა და ექვთიმე თაყაიშვილის მიმოწერა, შემდეგ წელს განხორციელდება. თემაზე მუშაობა კიდევ ორ წელს გაგრძელდება.

- პეიზაჟის, როგორც ჟანრის თავისებურებები XX საუკუნის დასაწყისის ქართულ ხელოვნებაში (2014-2016), მემ ტაბათაძე**

თემა გარდამავალია და წარმოადგენს ნაწილს კვლევისა: მოდერნული პარადიგმები XX საუკუნის დასაწყისის ქართულ ხელოვნებაში. უანრი არა მხოლოდ სახვით-თემატური, არამედ მსოფლმხედველობრივი კატეგორიაცაა. მოდერნისტულ ხელოვნებაში, უფრო ადრეც, რომანტიკოსებიდან მოყოლებული, შეინიშნება უანრის ტრადიციული შინაარსობრივი სტრუქტურის ერთგვარი რდგევა-გაფართოება, რაც განსაკუთრებით ცხადად პეიზაჟში მუდავნდება. პეიზაჟი – ბუნების სურათი უკვე არა მხოლოდ ხედის “ილუსტრაციას”, არამედ ხშირად სწორედ მხატვრის განცდების, სუბიექტური დამოკიდებულებების – მსოფლგანცდის გამოხატვის საშუალებას წარმოადგენს და რჩება რა პეიზაჟის უანრის ვიზუალურ-სახვით საზღვრებში, შინაარსობრივად თემატური სურათის ფორმატს იძენს. კვლევის საგანს ქართულ მოდერნისტულ ხელოვნებაში პეიზაჟის უანრის თავისებურებების ამ თვალსაზრისით კვლევა წარმოადგენს. კერძოდ, პეიზაჟის უანრის როგორ შინაარსობრივ მოდელს ქმნის XX ს-ის დასაწყისის ქართული სახვითი ხელოვნება. ამ ეტაპზე დასრულებულია აღნიშნული თვალსაზრისით დავით კაკაბაძის პეიზაჟურ ხელოვნებაზე მუშაობა; კვლევის შედეგები აისახა თბილისის სახელმწიფო სამსახურო აკადემიის რესტავრაციისა და ხელოვნების ისტორიის ფაკულტეტის სამეცნიერო კონფერენციაზე წაკითხულ მოხსენებაში: “ჩემს სურათებში თავად ვიცი, რასაც ვაკეთებ. სერიულობის შესახებ დავით კაკაბაძის ხელოვნებაში”

- გურამ ქუთათელაძის შემოქმედება, სამსონ ლეშავა**

თემა მოიცავს მხატვარ გურამ ქუთათელაძის შემოქმედების ანალიზს. გამოკვეთილია სამი ასპექტი: 1. ლანდშაფტის ასახულობა; 2. ნატურმორტები; 3. ნიკო ფიროსმანაშვილის შემოქმედება და პიროვნება, როგორც არსებითი თემა მხატვრისათვის.

- მოდერნიზმის ძირითადი პრინციპები და მათი გააზრება ქართულ ხელოვნებაში /2014-2015/, ანა სანთელაძე**

მხატვრული მოვლენის რაობის დადგენა, მითურებეს როდესაც ის ეხება ჩვენთვის, საქართველოსათვის მნიშვნელოვან შემოქმედებს, ყოველთვის აქტუალურია. ის რომ, ვსაუბრობთ ისეთ, მრავალგზის შესწავლილ მხატვრებზე როგორებიც არიან: დ. კაკაბაძე, ლ. გუდიაშვილი, ე. ახვლედიანი, ქ. მალალაშვილი და შ. ქიქოძე არ გამორიცხავს კვლევის საჭიროებასა და აქტუალობას. ჩვენი აზრით, მოვნახეთ სპეციფური კუთხე, რომლიდანაც აღნიშნულ მხატვართა შემოქმედების გაშუქებამ უფრო სრული გახადა ჩვენი წარმოდგენა მათზე. კვლევამ: ძირითადად ამ ხეთი ავტორის ნაწარმოებების წყობის ანალიზმა საშუალება მოგვცა უფრო თვალწალივ დაგვეხახა, რომ თითოეული მხატვარი არის მკაფიოდ ინდივიდუალური და აქვს თავისი მიდგომა ისეთი ამოცანებისადმი, როგორიც არის მხატვრული ენის სპეციფიკის გაზრდა და მძაფრი გამოვლენა და, რომ თითოეულ მხატვარს გააჩნია თავისი

ინტერესების სფერო, თავისი ამოცანები და დამოუკიდებლად წყვეტის მოდერნიზმის ეპოქაში წამოჭრილ მრავალფეროვან, მრავალგვარ პრობლემებს. ეს კვლევა საბოლოო ჯამში უფრო მკაფიოს ხდის ჩვენს წარმოდგენას XX საუკუნის დასაწყისის ქართულ მხატვრობაზე, რაც თამამად გვაძლევს საფუძველს ვისაუბროთ ქართულ შენატანზე თანამედროვე მხატვრობის მსოფლიო საგანძურში.

- მოსე თოიძის შემოქმედება (2015-2016), მარინა მემარიაშვილი 2015 წელს შესრულდა ხელოვნების მუზეუმის ფონდებში დაცული მ.თოიძის ვერწერული ტილოების (60 ნამუშევარი) შესწავლა; მუშავდება მ.თოიძის შვილიშვილის მიერ დაწერილი მოგონებები.

1.9. ქართული სცენობრავია

- სცენოგრაფიის განვითარების ზოგადი ტენდენციების შესახებ /2015-2016/, ელევა თუმანიშვილი თემა ეხება სცენოგრაფიის განვითარების ზოგიერთ ტენდენციას – იმას, თუ როგორ იცვლება დროის სხვადასხვა მონაკვეთში, სხვადასხვა პერიოდში სპექტაკლის მხატვრული გადაწყვეტის კონცეფცია. რეჟისურა დროით ცვლილებებზე ყოველთვის ახდენს რეაგირებას: იცვლება ხედვის კუთხე, ათვლის წერტილი რეჟისორულ აზროვნებაში. ასე იბადება დიდი თეატრალური მოვლენები, რომლებიც, თავის მხრივ, იწვევს სპექტაკლის სახიერი მხარის გადაზრებას, მის ხელახალ შეფასებას, ახლებურად დანახვას და, ცხადია, გარკვეული, ზოგჯერ კი გარდამტეხი ცვლილებების შეტანას. ნაშრომიც სცენოგრაფიის განვითარების ხწორედ ამ უმთავრესი ეტაპების თუ ტენდენციებისთვის თვალის გადევნების მცდელობას წარმოადგენს.

1.10. ახალი არქიტექტურის განვითარების ისტორია

- სამუზეუმო კვარტალი თბილისში (2014-2015), თამაზ გერსამია "სამუზეუმო კვარტალი" რუსთაველის პროსპექტს, ფურცელაძის, გუდიაშვილის ქუჩებისა და გუდიაშვილის შესახევს შორის მდებარეობს. ამჟამად აქ განლაგებულია საქართველოს ეროვნული მუზეუმის ს.ჯანაშიას სახ. სახელმწიფო მუზეუმის კორპუსები. ამ მიკროუბნის თითქმის ყველა შენობას ისტორიულ-არქიტექტურული ღირებულებაც აქვს. კვლევის საგანს წარმოადგენს „სამუზეუმო კვარტალის“ შენობათა ისტორიისა და არქიტექტურის განვითარება XIX საუკუნის 40-იანი წლებიდან მოყოლებული. კერძოდ, სახელმწიფო მუზეუმის საგამოფენო და არქეოლოგია-გეოლოგიის კორპუსები, რომლებიც თბილისის ურბანული მემკვიდრეობის გამორჩეული ნაგებობებია და კულტურული მემკვიდროების უძრავი ძეგლის სტატუსი აქვთ მინიჭებული. ნაშრომში გამოყენებულია საარქივო ფოტომასალა, საქართველოს ეროვნულ ბიბლიოთეკასა და საქართველოს ცენტრალური ისტორიული არქივის ბიბლიოთეკაში (1850-იანი-1920-იანი წწ-ის) დაცული პრესა, სადაც მოიპოვება გარკვეული ცნობები ამ ნაგებობათა მშენებლობის შესახებ, წარმოდგენილია საქართველოს ისტორიული მუზეუმის ფონდებში დაცული გრაფიკული მასალა (საარქივო პროექტები), აგრეთვე, ამჟამად არსებული შენობების ამსახველი ფოტოები.

- დუშეთის ურბანული და არქიტექტურული მემკვიდრეობა /2014-2016/, მაის მანია

რუსეთის სახელმწიფო ისტორიულ არქივში (РГИА) მოძიებული პროექტების, რომელზეც დუშეთის ისტორიული ცენტრის (არაგვისერისთავების ციხე-სახლის) მიმდებარე ტერიტორიაა ასახული, დამუშავებისა და დამატებითი

საველე სამუშაოს ჩატარების შედეგად მოხდა პროექტზე ასახული შენობების ერთი ნაწილის იდენტიფიკაცია. მოძიებული იქნა იმ ხუროთმოძღვრთა ბიოგრაფიები, რომელთა პროექტების მიხედვით XIX საუკუნის პირველ ნახევარში დუშეთში რამდენიმე ნაგებობა აშენდა. საარქივო მასალისა და ნაგებობათა ძველი სამშენებლო ფენების შეჯერებამ და ანალიზმა არაგვისერისთავების დროინდელი (XVIII ს. მეორე ნახევარი) ქალაქის ნაშთების არსებობა დაადასტურა დღევანდელი დუშეთის ცენტრში. მეტი სიზუსტით დათარიღდა ზოგიერთი ისტორიული შენობა. შესრულებულია დუშეთის მოკლე ისტორია.

- **XIX საუკუნის და XX საუკუნის დასაწყისის თბილისის მართლმადიდებლური ეკლესიები (I ნაწილი: ნაგებობათა კლასიფიცირება) /2015-2016/, გვ. შანიშვილი**

ნაშრომში განხილულია XIX საუკუნისა და XX საუკუნის დასაწყისის თბილისის მართლმადიდებლური ეკლესიები და საეკლესიო მშენებლობის სხვადასხვა ასპექტები: მშენებლობის ისტორია, არქიტექტურული საკითხები და მათი კავშირი რელიგიურ და ეთნიკურ იდენტობასთან. თემის მიზანია მეტი ნათელი მოეფინოს ამ ეპოქის ეკლესიების მშენებლობის ისტორიას. თემის პირველი ნაწილია – თბილისის 1801-1918 წლების საეკლესიო ნაგებობების კლასიფიცირება საარქივო წყაროების მიხედვით. მისი მიზანია მოცემულ ეპოქაში აშენებული საეკლესიო ნაგებობების სრულად გამოვლენა. ასევე იმ ნაგებობებისაც, რომლებიც ადრე აშენებული, თუმცა გადაკეთებულია XIX ს-ში და XX საუკუნის დასაწყისში და გამოირჩევიან ამ ეპოქისთვის დამახასიათებელი ფორმებით. ამ საეკლესიო ნაგებობათა დაჯგუფება კონფესიური, არსობრივ-ტიპოლოგიური, ფუნქციური და სტილისტური მიმართებით და შესაბამისი ნუსხების შედგენა.

- **იმპერიალიზმი, ნაციონალიზმი და „ეროვნული სტილები“ თბილისის XIX საუკუნის არქიტექტურაში /2015-2016/, გვ. ბოჭარიძე**

ნაშრომში განხილულია თუ როგორ აისახა „ეროვნული სტილების“ ჩამოყალიბება და განვითარების პროცესი თბილისის XIX საუკუნის საეკლესიო არქიტექტურაში. საგანგებო ყურადღება ეთმობა ორ საკითხს: 1. დ. გრიმის „ალბორის“ როლი „ქართული სტილის“ წარმოშობასა და ფორმირებაში და 2. „რუსული სტილის“ პოლიტიკურ-იდეოლოგიური კონტექსტი და მისი მნიშვნელობა იმპერიული იდენტობის დასამკვიდრებლად.

- **დადიანების სასახლეები ზუგდიდში, მანანა სურამელაშვილი**

სამეგრელოს დიდი მთავრების – დადიანების უკანასკნელ წარმომადგენელთა XIX საუკუნის რეზიდენცია ზუგდიდში, ვლაქერნის ღვთისმშობლის ეკლესიასა და ბოგაძიებულ ბაღთან ერთად შეიცავს ქართველ თავად-აზნაურთა საადგილმამჟლო არქიტექტურის მნიშვნელოვან ნიმუშებს – ნიკო დადიანისა და ეკატერინე დედოფლისეულ სასახლეებს, რომელთა კვლევამ არქიტექტურულ-მხატვრული და ისტორიულ-მემორიალური ღირებულებების სხვადასხვა საყურადღებო ასპექტები წარმოაჩინა.

1.11. საარქივო მასალის დამუშავება და კვლევა

- **გ. ჩუბინაშვილის "Памятники типа Джвари". კომენტირებული თარგმანი, დიმიტრი თუმანიშვილი**

შესრულდა გ. ჩუბინაშვილის "Памятники типа Джвари" (1948) ქართული თარგმანი შესაბამისი კომენტარებით. თანდართულ განმარტებებში გათვალისწინებული გ. ჩუბინაშვილის გამოკვლევის შემდგომ გამოსული ნაშრომები (მათ შორის თავად გ. ჩუბინაშვილის).

- მარგარეტ ჩამბერსის მოგზაურობა საქართველოში /2015-2016/, ლალი ანდრონიკაშვილი, ძეთი მიქელაშვილი

სამუშაო მიზნად ისახავს ინგლისელი მოგზაური ქალის, მარგარეტ ჩამბერსის ნაშრომის, „მიმზიდველი კავკასია“ გამოსაცემად მომზადებას, რომელიც ლონდონის სამეფო გეოგრაფიული საზოგადოების არქივში ინახება. მ. ჩამბერსმა საქართველოში 1932-1913 წწ.-ში იმოგზაურა. მისი ნაშრომი სწორედ ამ მოგზაურობის შთაბეჭდილებებს გადმოსცემს. მნიშვნელოვანია, რომ მას ერთვის ავტორის მიერვე შესრულებული აქვარელები და ფოტოები, რომლებზეც გადმოცემულია საქართველოს პეიზაჟები, ხედები, ეკლესიები, ეთნოგრაფიული ჩანახატები, ის ადამიანები, ვისაც მ. ჩამბერსი საქართველოში მოგაურობის დროს ხვდებოდა. 2015 წელს დამუშავედა ტაქსტის ნაწილი და საარქივო მასალა.

2. ძეგლთა აღმოჩენისა და სამეცნიერო ინფორმაცია

ცენტრის ძეგლთა აღწერილობისა და სამეცნიერო ინფორმაციის ჯგუფის მიერ 2015 წელს ჩატარებული სამუშაო:

- მომზადდა სუროთმოძღვრებისა და კედლის მხატვრობის ძეგლთა სამეცნიერო აღწერილობები (200 სტატია) და სახვითი მასალა ქართული ენციკლოპედიის ირ. აბაშიძის სახელობის მთავარ სამეცნიერო რედაქციასთან თანამშრომლობით გამოცემული წიგნისთვის „საქართველოს ისტორიისა და კულტურის ძეგლთა აღწერილობა, I-II“, რომელიც 2015 წლის დეკემბერში გამოიცა. წიგნში შევიდა ქ. თელავისა და თელავის მუნიციპალიტეტის ისტორიისა და კულტურის ძეგლები.
- ცენტრის არქივში არსებული ფოტოსურათების და ნახაზების ციფრულ ფორმატში ჩაწერა დიგიტალური გზამკვლევის “ქართული სუროთმოძღვრება” I ნაწილისათვის.

3. არქივისა და ბიბლიოთეკის სექტორი

არქივის თანამშრომლებმა შეასრულეს: რენე შმერლინგის არქივში დაცული ნახაზების პასპორტიზაცია, მისი დღიურების დამუშავება, სისტემატიზაცია; დამუშავდა მ. დვალის, ნ. ასათიანის არქივები. მიმდინარეობს თ. ვირსალაძის არქივის მოწესრიგება და კატალოგიზაციისათვის მომზადება.

ბიბლიოთეკის თანამშრომლებმა შეადგინეს ქართული წიგნის ფონდის ანბანური კატალოგიზაცია (900 დასახელება), ქართული სელოვნებისადმი მიძღვნილი სიმპოზიუმების მასალების სისტემატიზაცია; მიდინარეობს წიგნის ფონდის განახლებული კატალოგის კომპუტერიზაცია, წიგნების აღწერა საკატალოგო ბარათებზე.

2015 წლის ზაფხულში წყლის მილების დაზიანების შედეგად ბიბლიოთეკის ფონდებში ჩამოვიდა წყალი და დაზიანდა წიგნები (2000 ეპურება). დაზიანებული წიგნების გაშრობა-გაწმენდაში ბიბლიოთეკისა და არქივის თანამშრლებთან ერთად მონაწილეობდნენ ცენტრის სხვა თანამშრომლებიც.

4. სერბო ქობულაძის სახელობის ხელოვნების ძეგლთა ფოტოფიქსაციის ლაპორატორიის საჭმიანობა

2015 წელს ლაბორატორიის მიერ შეასრულებული სამუშაო:

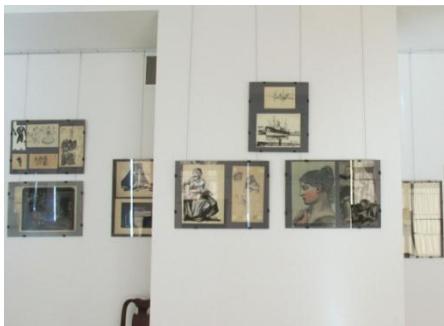
- ლაბორატორიის საარქივო ფოტოსალის მაქსიმალური რეზოლუციით სკანირება და ციფრულ მატარებელზე გადატანა;
- დიგიტალიზირებული მასალის სისტემატიზაცია და ელექტრონული გერსიების უსაფრთხო შენახვის უზრუნველსაყოფად მათი დაარქივება გარე მყარ დისკებზე;
- მასალით სარგებლობის ოპტიმიზაციის მიზნით ქართული კულტურის ძეგლთა ამსახველი ციფრული ვერსიების თანამდევი მოკლე ელექტრონული ანოტაციების მომზადება;
- ცენტრის თანამშრომელთა მიერ მოწოდებული ფოტომასალის დიგიტალიზირებული ფონდის შექმნა;
- დასკანერდა და ცენტრის ბიბლიოთეკას გადაეცა 1973 და 1980 წ.წ.-ში ქართული ხელოვნების სიმპოზიუმის ფარგლებში საქართველოში მოგზაურობის დროს იტალიელი არქიტექტორის ენცო ჰიშბის მიერ გადაღებული ფოტომასალის ალბომი;
- დამუშავდა და ლაბორატორიის ფოტოსაცავში დაბინავდა მხატვარ სერგო ქობულაძის პირადი ფოტოარქივის მნიშვნელოვანი ნაწილი;
- ჩატარდა მინის ნეგატივების და ფოტოფირის დიგიტალიზება და მყარ დისკზე შენახვა;
- დაიწყო გიორგი ჩუბინაშვილისა და ნიკო ჩუბინაშვილის პირადი ფოტოარქივების დიგიტალიზაცია;
- შესრულდა სამუშაოები ცალკეულ დაინტერესებულ პირთა და ორგანიზაციების (ეროვნული მუზეუმი, კულტურის სამინისტრო, საპატიოარქო, თბილისის საკრებულო, ძეგლთა დაცვის სააგენტო და სხვ.) დაკვეთით, აგრეთვე ცენტრის თანამშრომელთაოვის;
- 2015 წლის მანძილზე ლაბორატორიის სლაიდოთეკის ფოტომასალა გამოყენებულ იქნა გამოცემებსა და გამოფენებში (საქართველოს საპატიოარქოს წმ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის უნივერსიტეტის მიერ მომზადებული "ქართული ქრისტიანული ენციკლოპედიის" I ტომში; შპს გამომცემლობა პალიტრა L-ის პროექტი საქართველოს "ილუსტრებული ისტორია"; ცენტრის პერიოდული ჟურნალი "საქართველოს სიძველენი"; საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს გამოფენათა ციკლის - "აფხაზეთის მემკვიდრეობა" ფარგლებში მოწყობილი ექსპოზიცია; თბილისის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს ცენტრალური დარბაზისთვის თამარ მეფის სახელის მინიჭებასთან დაკავშირებით ორგანიზებული ექსპოზიცია).

5. საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის პოულარიზაცია

5.1. გამოფენები/პრეზენტაციები/გამოცემები/მემორალური გამოფენები

ცენტრის საბამოზენო საშმიანობა

2015 წელს ცენტრის საგამოფენო დარბაზში - Ars Georgica გამართული გამოფენები:

უცნობი სერგო ქობულაძე (გამოფენაზე /24-25 დეკემბერი/). წარმოდგენილი იყო სერგო ქობულაძის უცნობი ნამუშევრები. გამოფენის გახსნაზე ცენტრის მეცნიერ თანამშრომელმა, მ. გაჩეჩილაძემ წარმოადგინა პრეზენტაცია.

„ოლკასი. ეგეოსიდან შავ ზღვამდე შუა საუკუნეების პორტები აღმოსავლეთის საზღვაო გზაზე“ (ფოტო-გამოფენა მოეწყო საერთაშორისო პროექტის „ლიმენი. კულტურული პორტები ეგეოსიდან შავ ზღვამდე“ ფარგლებში. წარმოდგენილი იყო შვიდი ქვეყნის (საქართველო, ბულგარეთი, რუმინეთი, უკრაინა, საბერძნეთი, თურქეთი, კვიპროსი) შუა საუკუნეების საპორტო ქალაქების ხედები და კულტურული მემკვიდრეობის ფოტოები).

აგაკი ქართველი მხატვრების შემოქმედებაში /11-25 ნოემბერი/ (გამოფენა მიემდვნა აპაკი წერეთლის დაბადებიდან 175 და გარდაცვალებიდან 100 წლისთავს. წარმოდგენილი იყო გ. ზაზიაშვილის, კ. გრიგორიანცის, ო. შმერლინგის, დ. კაკაბაძის, ვ. სიდამონ-ერისთავის, შ. ქიქოძის, ა. ციმაკურიძის, ლ. გრიგლია მ. დურგლიშვილის, დ. გაბაშვილის, ლ. ცუცქირიძის, რ. თორდიას, ქ. მაგაბეგის, ო. ფხავაძის და ლ. სილაგაძის, ო. რეხვიაშვილის და მ. ჭანკვეტაძის ილუსტრაციები).

- აკაკი წერეთლის ქრებულის ილუსტრაციებისთვის გამოცხადებული ახალგაზრდა მხატვარ-გრაფიკოსთა კონკურსი

ქართული ნახატი (წარმოდგენილი იყო გ. კალანდაძის, ზ. ნიუარაძის, დ. ერისთავის, ბ. კასრაძის გრაფიკა), გამოფენის გახსნაზე მ. ჩიხრაძემ წაიკითხა მოხსენაბა: „ნახატის განვითარების ისტორია და თანამედროვე ქართული ნახატი“).

**გურანდა ქილაძის
პერსონალური გამოფენა**

**დალი მუხაძის
პერსონალური გამოფენა**

ხატავენ მუსიკისები

(წარმო დგენილი იყო ჯ. ბალანჩივაძის, ა. ბასილაიას, რ. ჯანდიერის, მ. კანკავას, პ. გუგასოვის, შ. ბოლქვაძის, თ. მათურელის, ი. ნადირაძის, დ. ვირსალაძის, ა. ალაბუსიანცის, მ. ბერძენიშვილის, ა. მელიქიძის, გ. ბანდურას ნამუშევრები).

- ხელოვნებათმცოდნეთა სახეები XX საუკუნის ქართულ ხელოვნებაში (წარმოდგენილი იყო ცენტრის თანამშრომელთა სხვადასხვა მხატვრების /ქ. მაღალაშვილი, უ. ჯაფარიძე, პ. ბლოტკინი, დ. გაბაშვილი, ქ. მემარიაშვილი, ლ. ჭოლოშვილი, გ. ბულაძე, ი. ფარჯიანი, გ. ჯაში, ი. ოჩიაურაი, ი. თოიძე, თ. ხუციშვილი, თ. მაჭავარიანი, ს. წერეთელი, გ. თუმანიშვილი, ნ. ბალდავაძე, კ. კაჭარავა, ბ. არბოლიშვილი, ო. ქოჩაკიძე, ვ. ონიანი, ნ. აფციარი, ა. პოპიაშვილი, ც. კილაძე, ვ. ხოშტარია, გ. ხოშტარია, ა. ოქროპირიძე, ნ. შენგალას, ბ. ებრალიძის/ მიერ შესრულებული პორტრეტები, /9-30 იანვარი/).
- ბავშვთა ნამუშევრების გამოფენა
(ცენტრის თანამშრომელთა შვილების გამოფენა).

ცენტრის თანამშრომელთა მიერ ორგანიზირებული გამოფენები:

„ოლქასი. ეგეოსიდან შავ ზღვამდე შუა საუკუნეების პორტები აღმოსავლეთის საზღვაო გზაზე“, ბათუმის თანამედროვე ხელოვნების ცენტრში (CAC 41N/41E (Silk Road Group)).

- „ქალის ხმა“ - პრაღაში გამართული მსოფლიო სცენოგრაფიის დიდი ფორუმის - პრაღის ქვადრიენალეზე (PQ 2015) საქართველოს პავილიონში

წარდგენილი გამოფენა მოამზადა მ. ოკლეიმ (პროექტი დააფინანსა საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრომ).

- შალვა ქიქოძის საიუბილეო გამოფენა ეროვნულ გალერეაში, გამოფენის ორგანიზატორი მ. ციციშვილი, ნ. ჭოდოშვილი (პროექტი დააფინანსა საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრომ სამინისტრომ).

პრეზენტაციები

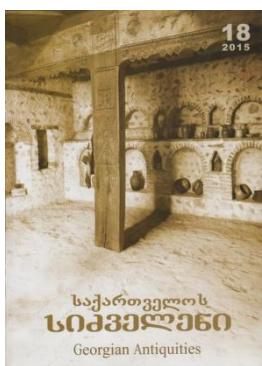
- გელათის მონასტრის არქიტექტურული ანსამბლის მართვის გეგმის პრეზენტაცია, 15 მაისი, გ. ჩუბინაშვილის ცენტრი.
- გელათის მონასტრის არქიტექტურული ანსამბლის მართვის გეგმის პრეზენტაცია, ქუთაისის ა. წერეთლის სახ. უნივერსიტეტში, 19 მაისი.
- უცნობი სერგო ქობულაძე, პრეზენტაცია გ. ჩუბინაშვილის ცენტრში.

5.2. 2015 წლის გამოცემები

5.2.1. 2015 წელს ცენტრმა გამოსცა:

- მ. ციციშვილი, ი. აბესაძე, შალვა ქიქოძე (დააფინანსა საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრომ)
- ნ. მირცხულავა, ქეთევან მაღალაშვილი (დააფინანსა საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრომ)
- აკაკი წერეთლის კრებული (გამომცემა მოამზადეს თ. ბელაშვილმა და ქ. გაჩეჩილაძემ. საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს დაფინანსებით)
- კრებული: „არქიტექტურა და იდენტობა: საეკლესიო მშენებლობა თბილისში /1801-1918/“ (კრებული შევიდა: ცენტრის თანამშრომელთა სტატიები: ნ. ნაცვლიშვილი, კუპის კათოლიკური სასაფლაო და სამღრღელო, ქ. ლილუაშვილი, ფუნქციაშეცვლილი ეკლესიები თბილისში: ისტორია და არქიტექტურა, გ. ჭანიშვილი, თბილისის 1801-1918 წლების საეკლესიო ნაგებობების კლასიფიცირება საარქივო წყაროების მიხედვით, დ. ხოშტარია, იმპერიული იდენტობა და რუსული სტილი თბილისის საეკლესიო არქიტექტურაში. კრებული გამოიცა რუსთაველის ფონდის მიერ დაფინანსებული პროექტის ფარგლებში).

5.2.2. ცენტრის პროექტები

საქართველოს სიმგელენი, №18, 2015

ეურნალში გამოქვეყნდა ცენტრის თანამშრომელთა სტატიები:

- ს. ლექავა, დარბაზის სტრუქტურულ-სემანტიკური ანალიზის ცდა, გვ. 16-20.

- დ. ოუმანიშვილი, ქართული „დარბაზისა“ და სატაძრო ხუროთმოძღვრების მიმართებისათვის, გვ. 25-34.
- გ. მანია, მოხელეთა დარბაზი დუშეთში, გვ. 79-97.
- თ. სანიკიძე, განვითარებული შუა საუკუნეების ქართული ხუროთმოძღვრების რამდენიმე თეოლოგიურ-ისტორიული ასპექტის შესახებ, გვ. 197-216.
- ქ. მიქელაძე, ჯაყელთა პორტრეტები, გვ. 217-246.
- თ. ხოსროშვილი, თბილისის სურბ გევორქის ეკლესიის მოხატულობის ისტორიისთვის, გვ. 247-274.
- გ. ლილუაშვილი, „ქართული სტილის“ უცნობი ნიმუში – საბურთალოს წმ. გიორგის ეკლესია, გვ. 275-284.
- კ. მაჩაბელი, ქართული მეცნიერების ისტორიისათვის, გვ. 285-297.

06 ტერნეტ-ჟურნალი – „Ars Georgica, სერია B“ (www.georgianart.ge)

ჟურნალში გამოქვეყნდა ცენტრის თანამშრომელთა სტატიები

- მ. გახეჩილაძე, ინტერვიუ ოთარ ჯაფარიძესთან.
- მ. გახეჩილაძე, 1958 წელს მოსკოვში ჩატარებული ქართული ხელოვნებისა და ლიტერატურის დეკადის აფიშები და მათი როლი ქართული სარეკლამო ხელოვნების შემდგომ განვითარებაში.
- დ. ოუმანიშვილი, ხილული სინამდვილის გადმოცემისთვის ქართულ ხელოვნებაში.
- თ. გერსამია, სამუზეუმო კვარტალი თბილისში.
- ც. კილაძე, შალვა ქიქოძე - „სამი მხატვარი“.
- ს. ჩიტორელიძე, ინტერვიუ მხატვარ-კერამიკოს ნანა კიკნაძესთან.
- მ. ოკლეი, ქართული სცენოგრაფიის ისტორიისათვის.
- დ. ლებანიძე, მანაბა მაგამედოვა.
- დ. ლებანიძე, ჟანი მედმარიაშვილის შემოქმედება.

5.3. ცენტრის თანამშრომელთა მიერ/მონაწილეობით/გამოცემული წიგნები, ალბორთები

- კ. მაჩაბელი, ღმრთისმშობელი ქართულ ჭედურ ხელოვნებაში, 2015.
- საქართველოს ისტორიისა და კულტურის ძეგლთა აღწერილობა, წიგნი I-II
- „WOMENS VOICE“. პრადაში გამართული ქალი სცენოგრაფების გამოფენის კატალოგი, ტექსტის ავტორი – მ. იკლეი (საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს დაფინანსებით).
- ე. ედიშერაშვილი, ხ. ციციცშვილი, ვ. კეკელია, მოქვის სახარება, ალბომი (ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი).
- ა. ოქროპირიძე (წიგნის შემდგენელი ჯგუფის წევრი), „წმიდავ ნინო – ემბაზი ქართლისათ.
- დ. ლებანიძე, მ. მედმარიაშვილი, ჟანი მედმარიაშვილი. ფერწერა, გრაფიკა კერძო კოლექციებიდან. ალბომი, გამომცემლობა: „კალამუსი“.
- ლ. ანთელავა, ომარ ჩხაიძის გამოფენის კატალოგი (იბეჭდება მოსკოვში. ელექტრონული ვერსია იხ. www.omarchkhaidze-gallery.com/).

5.4. სამეცნიერო და პოლიტიკურ ბამოცემებში გამოქვეყნებული ცენტრის თანამშრომელთა ნაშრომები

- „ქართული ხელოვნება“, სერიიდან: ჩვენი ღირსებანი, წიგნი VII, თბილისი, 2015, გამოცემლობა შპს წიგნი+ერო. კრებულში შევიდა ცენტრის თანამშრომელთა სტატიები (შ. გაბაშვილი, წინაქრისტიანული ხანის ხელოვნება საქართველოში, შუა საუკუნეების ქართული ხუროთმოძღვრება და ქვის რელიეფი/გვ.7-49/, ქართული ხაქარგობა/გვ.87-89/; ქ. მიქელაძე, შუა საუკუნეების ქართული კედლის მხატვრობა, ქართული ხატწერა, ჭდურობა და მინანქრის ხელოვნება, ხელნაწერთა დასურათება/გვ.50-86/, ლ. ანდრონიკაშვილი, ქართული არქიტექტურა XIX-XX საუკუნეებში/გვ.90-104/, მ. მემმარიაშვილი, ქართული საერთ ქანდაკება/105-118/, დ. ლებანიძე, ახალი ქართული ფერწერა/გვ.119-154/, თ. ბელასვილი, ქართული სცენოგრაფიის განვითარების ძირითადი ეტაპები/გვ.155-164/, მ. გაჩეჩილაძე, ქართული გამოყენებითი გრაფიკა/გვ.165-201);
- მ. გაჩეჩილაძე, ქართული წიგნის ილუსტრაციის განვითარების გზა, წიგნში: „ილუსტრაცია“ (ქართულ და ინგლისურ ენებზე), გამომც. „სეზანი“, თბ., 2015, გვ. 80-88;
- მ. გაჩეჩილაძე, მხატვარ რომან მახარაძის წიგნის გრაფიკა, ალმანახი „მწიგნობარი-2015“, თბ., 2015;
- დ. თუმანიშვილი, კვლავ მოქვის ტაძრის ხუროთმოძღვრების შესახებ, ცხუჭაფხაზეთის მუცნიურებათა აკადემიის შრომები, IV, 2012 (გამოვიდა 2015 წელს);
- ე. კვაჭატაძე, შუა საუკუნეების ქართული არქიტექტურისა და პლასტიკის მიმართება, მაცნე, № 1, 2015, გვ. 108-118;
- თ. ხუნდაძე, წმ. იოანე ნათლისმცემლის რელიეფი ლეჩეუმის საირმიდან, საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის „კულტურა და ხელოვნება: კვლევა და მართვა“ მასალები, ბათუმი, 2015, გვ. 3-8;
- მ. ჩიხრაძე, თანამედროვე ქართული ნახატი - განვითარების გზები და თავისებურებები, საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის „კულტურა და ხელოვნება: კვლევა და მართვა“ მასალები, ბათუმი, 2015, გვ. 55-66;
- ე. კვაჭატაძე, წმ. გიორგის რელიეფი ნიაბიდან, საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის - „კულტურა და ხელოვნება: კვლევა და მართვა“ მასალები, ბათუმი, 2015, გვ. 15-20;
- თ. დადიანი, წმინდა თევდორეს იკონოგრაფია შუა საუკუნეების ქართულ რელიეფებში, საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის „კულტურა და ხელოვნება: კვლევა და მართვა“ მასალები, ბათუმი, 2015, გვ. 21-25;
- ა. კლდიაშვილი ისტორიის რეცეფცია XX ს-ის ქართულ მხატვრობაში (ნაწილი III. გმირები), საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის „კულტურა და ხელოვნება: კვლევა და მართვა“ მასალები, ბათუმი, 2015, გვ. 80-90;
- მ. ბულია, დოდორქის მონასტრის ახლადაღმოჩენილი სამლოცველოს მოხატულობა (პირველადი მოხაზრებები), ძველი ხელოვნება დღებ, 6, 2015, გვ. 52-71;
- მ. სურამელაშვილი, დედოფლისეული სასახლე ზუგდიდში, ხელოვნების საერთაშორისო ცენტრის ელექტრონული ჟურნალი;

- ქ. აბაშიძე-დადიანი, მცხეთური სიწმინდეები, ქურნალი: “ალავერდი” (ალავერდის ეპარქიის სეზონური გამოცემა), N5/8, ზამთარი, 2015, გვ. 147-154;
- ქ. აბაშიძე-დადიანი, მცხეთური სიწმინდეები, ქურნალი: “ალავერდი”, N1/9, გაზაფხული, 2015, გვ. 127-132;
- ქ. აბაშიძე-დადიანი, მცხეთური სიწმინდეები, ქურნალი “ალავერდი”, N2/10, 2015, გვ.72-81;
- მ. ციციშვილი, შალვა ქიქოძის ფერწერა და გრაფიკა, ქურნალი „აუტურა პლუს“, I(1), 2015;
- ო. ბელაშვილი, Буря цвета и света (творчество Ирины Штенберг), გრიბოედოვის სახ. თეატრის ხაიუბილეთ გამოცემაში: “Русский театр в Грузии 170”, Тб., 2015, გვ. 627-636;
- ბ. ყიფიანი, ზდანევიჩები, კრ-ში „ქართული მოდერნიზმის შესახებ“, თანამედროვე ხელოვნების ცენტრი, თბილისი, 2015;
- ო. ტაბატაძე, ტფილისი, 1917-1921 წლები, კრ-ში „ქართული მოდერნიზმის შესახებ“, თანამედროვე ხელოვნების ცენტრი, თბილისი, 2015;
- გ. ხოშტარია, ფიროსმანის მხატვრობის თავისებურება და ისტორიულ კულტურული ფონი, კრ-ში „ქართული მოდერნიზმის შესახებ“. თანამედროვე ხელოვნების ცენტრი, თბილისი, 2015;
- მ. დიდებულიძე, პროვინციულის ცნება შეა საუკუნეების ქრისტიანულ მხატვრობაში, თბილისის სახ. უნივერსიტეტის საერთაშორისო კონფერენციის “მხატვრული ფორმა: ეპოქები და ტენდენციები“ მასალები, 2015, გვ. 49-70;
- ლ. ანდონიკაშვილი, თელავის ურბანული მემკვიდრეობის ღირებულება, თბილისის სახ. უნივერსიტეტის სამეცნიერო კონფერენციის „მხატვრული ფორმა: ეპოქები, ტენდენციები“ მასალები, 2015, გვ. 125-150;
- ა. კლდიაშვილი, ახალი ფიგურაცია და 80-იანი წლების ქართული მხატვრობა, კრიტიკა, №10, 2015, გვ. 209-222.
- ნ. ჭიჭინაძე, Fresco Icons on Facade of Upper Svaneti Churches, კადმოსი, N6 2014, გვ. 50-95 (ქართულად და ინგლისურად);
- მ. მანია, თბილისი უილბლო ქალაქია, ელექტრონული ქურნალი ლიბერალი, (<http://www.liberali.ge/ge/liberali/articles/123507/>).

ცენტრის თანამშრომელთა საზღვარგარეთ გამოცემული და გამოსაცემად გადაცემული ნაშრომები:

- E. Gedevanishvili, Some Elements of Antiquity in Representation of Mountains in the Georgian Painting of the Twelfth and Thirteenth Centuries, *Actual Problems of the Theory and History of Art*, San Petersburg, 2015
- E. Gedevanishvili, The Image of the “Animated Mountain” from the Gelati Frescoes, კრ-ში: *Classical Reception in Eastern and Central Europe*, Blackwell-Wiley Publication (იბეჭდება)
- M. Mania, Dusheti Heritage Study as a Basis for its Urban Development, *8th International Policy Forum on Urban Growth and Conservation in Euro-Asian Corridor Tehran-Hamadan Conference, Hamadan, Tehran*, 2015
- M. Bulia, M. Janjalia, Medieval Art and Modern Approaches: A New Look at Akhtala Paintings, *Convivium (Seminarium Kondakovianum Series Nova)*, 2016, (გადაცემული დასაბუქდალ)

- N. Natsvlishvili, Problems of Renovation of Historic Districts in Tbilisi Case Study - The David Aghmashenebeli Avenue, *Proceedings of the 2nd international scientific-practical conference „Preservation of Historic Buildings in the Central Part of Odessa Via Inscribing in the UNESCO World Heritage Site”, 24-26 June 2015, Odessa, 2015*, p. 227-232;
- N. Natsvlishvili, Struggling for Identity: Georgian Catholics and Their Monastery in Istanbul, *Caucasus Survey, Vol. 3, No. 1, p. 76-86, London, 2015*
- N. Chichinadze, For the Interpretation of Bertubani Royal Panel, *Iconografica (გადაცემისა დასაბუძლად)*
- N. Chichinadze, Image and Identity - Visual Manifestation of Rulers' Authority in the 6th - 7th Century Armenia and Georgia, *Proceedings of the international colloquium Les relations interrégionales et la question de l'identité, Montpellier*
- N. Chichinadze, Painted Icons of Georgia (11th-14th cc), წიგნში: Medieval Painting in Georgia, Local Stylistic Expression and Participation to Byzantine Oecumenicity, ed. S. Kalopissi, M. Panajotidi, National Kapodistrian University of Athens, Department of Archaeology and History of Art, Athens;
- K. Machabeli, La croix vénitienne du XIII-XIV ss. en Svanétie (*იბჯღვება*)
- M. Didebulidze, Contribution of Georgian Art History to the Saving of Christian Culture in the Soviet Period, *in: Returning to Spirituality; ed. D. Muskhelishvili, NOVA Publishers, NY, 2015, გვ. 75-80*
- N. Kipiani (co-author: B. Tsipuria) *Cubist Influence in Georgia: Cubo-Futurism, Kirill Zdanevich, David Kakabadze*, Journal ARS 47, 2014. *Institute of Art History of Slovak Academy of Sciences. Bratislav, გვ. 172-185;*
- N. Kipiani, *Palimpsest Tbilisi*. წიგნში: “Tbilisi” (მომზადებულია გამოსაცემად ნიუ იორქში 2016 წლის გაზაფხულზე);
- E. Edisherashvili, “Christian-Muslim Encounters in the 17th Century Georgia: Royal Documents”, *International Journal of Arts & Sciences (ელექტრონული ჟურნალი)*, გვ. 107-113;
- M. ციციშვილი, Изобразительное искусство, წიგნში: *Грузины', Москва, изд. „Наука“ 2015.*

ბამოსაცემად მომზადებული და დასაბეჭდად გადაცემული ნაშრომები:

- დ. თუმანიშვილი, საუბრები ხელოვნების ისტორიოგრაფიაზე, მონოგრაფია (*იბჯღვება*);
- მ. გაჩეჩილაძე, ვეფხისტყაოსნის დასურათება (ალბომი, გადაცემულია დასაბუძლად გამომცემლობაში „ნოტა ბენე“);
- ნ. ჭიჭინაძე (თანავტორი) წიგნი: „ხობის მონასტრის საგანძურო“ (გადაცემულია დასაბუძლად);
- მ. ყენია, ნ. ჭიჭინაძე, ქვემო სვანეთის კულტურული მემკვიდრეობა (წიგნი მზადდება გამოსაცემად);
- ნ. ებანოიძე, კონცეფტუალური ხელოვნება 1980-90-იანი წლების საქართველოში, *ACADEMIA, 4 2015* (*იბჯღვება*);
- ნ. ნაცვლიშვილი, თბილისის კონფესიური სიცორის ფორმირება: გერმანული თემი და ლუთერანული ეკლესიები, *ACADEMIA, 4, 2015* (*იბჯღვება*);
- ო. ხუნდაძე, “ნათლისდება” შეა საუკუნეების ქართულ რელიეფებზე, *“ACADEMIA”, №4, 2015* (*იბჯღვება*);

- თ. დადიანი, წმინდა გიორგის სახე რაჭის ქვის ქანდაკებაში (მრავალძალისა და ზნაკვის ეკლესიათა რელიეფები, *ACADEMIA*, 4, 2015 (იძულება);
- დ. ხოშტარია, დავიდ გრიმი და ქართული სტილი საეკლესიო არქიტექტურაში, *ACADEMIA*, 4, 2015 (იძულება);
- ა. კლდიაშვილი, ისტორიის რეცეფცია XX ს-ის ქართულ მხატვრობაში (ნაწილი I. ტოპოსი საბჭოთა ხელოვნებაში), *ACADEMIA*, 4, 2015 იძულება;
- ს. ლექავა, „ერთი თბილისური აივნის შესახებ“, *ACADEMIA*, 4, 2015 იძულება;
- დ. თუმანიშვილი, მხატვრული ფორმა, *ACADEMIA*, 4, 2015 (იძულება);
- ქ. აბაშიძე-დადიანი, ჰუჯაბის ტაძრის გეგმა და შიდა სივრცე და მათი მიმართება XII–XIII და XIII–XIV საუკუნეების ტაძრებთან, *ACADEMIA*, 4, 2015;
- მ. ჩიხრაძე, ფიგურატიული და აბსტრაქტული ხელოვნების ზღვარზე: ამერიკული აბსტრაქტული ექსპრესიონიზმის საფუძვლები, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საერთასორისო სამუცნიერო კონფერენციის (2015 წ) მასალები, (გადაცემულია დასაბეჭდად);
- ნ. ჭილოშვილი, ქართული მოდერნისტული მხატვრობა და გერმანია. 1900–1940, კრ-ში: „ქართული მოდერნიზმი ევროპასთან მიმართებაში“, თბილისი, 2015;
- ნ. ყიფიანი, დროის ფერები (ლია ბაგრატიონის ნამუშევრის „კონსტრუქციის ტრანსფორმაცია“ შესახებ), გადაცემულია დასაბეჭდად ძმები ზდანევიჩების სახელობის თანამედროვე ხელოვნების ფეხტივალის, „ფეხტინგი 2015“ კატალოგ ში);
- ნ. ჭიჭინაძე, ჯრუჭი I ოთხთავის ღვთისმშობელი ოდიგიტრიის იკონური გამოსახულების რაობისათვის, საერთაშორისო კონფერენცია ქართული ხლენაწერი -2, თბილისი 2013, მასალები (იძულება).

6. სამეცნიერო კონფერენციები

6.1. ცენტრის მიერ ორგანიზებული კონფერენციები:

- ქართული ხელოვნებათმცოდნეობის 100 წლისთავისადმი მიძღვნილი კონფერენცია, 10-11 დეკემბერი
მოხსენებები წაიკითხეს ცენტრის თანამშრომლებმა:
 - ა.კლდიაშვილი, სახელოვნებათმცოდნეო კვლევის მეთოდები – ხელოსნების ნიმუშის თანამედროვე ინტერპრეტაციის ქვაგუთხედი
 - თ. ხუნდაძე, ახლად აღმოშენილი რელიეფი ჯალაურთადან.
 - გ. კვაჭარაძე, წმ. გიორგის „ლასია ქალაქის სასაწაულის“ კომპოზიცია შეა საუკუნეების ქვის რელიეფურ ქანდაკებაში.
 - თ. ხოსროშვილი, წმინდა ნინოს ჯვრის ჩასასვენებელი.
 - კ. მაჩაბელი, ადრეული შუა საუკუნეების ქართული ხელოვნების სოციალურ-პოლიტიკური საფუძვლები.
 - ნ. ჭიჭინაძე, ხატების ტოპოგრაფია სატაძრო სივრცეში ქართული ვიზუალური და წერილობითი წყაროების მიხედვით.
 - გ. პაპაშვილი, ფოტოგრაფია და ქართველ თვითნასწავლ მხატვრათა შემოქმედება.

- ო. სანიკიძე, კიდევ ერთხელ გელათის ღვთისმშობლის ტაძრის
ხუროთმოძღვრების შესახებ.
გამოიცა კონფერენციის ოეზისები.

6.2. სხვა გონიერებისგან/სემინარები მონაშილეობა

- **საერთაშორისო ქართველობის კონგრესი:** “ქართველობის პრობლემები და პერსპექტივები”, თბილისი, 10-14 ნოემბერი მოხსენებები წარმოადგინეს:
 - ლ. ხუსკივაძე, შუა საუკუნეების ქართული ჭედურობის მხატვრული ტენდენციები X-XI საუკუნეებში.
 - გ. ხოშტარია, ქართული ვიზუალური ხელოვნების სტრუქტურული წყობა.
 - ს. ლევავა, ქართული ხალხური არქიტექტურის ორი კონცეფცია (დარბაზი და კოლხური ოდა-სახლი – მიმართება პირველსტიქებთან).
 - თ. სანიკიძე, რამდენიმე შენიშვნა XI-XIII საუკუნეების ქართული ხუროთმოძღვრების ფუნქციური თავისებურებების შესახებ.
 - კ. მაჩაბელი, ადრეული შუა საუკუნეების ქართული რელიეფური პორტრეტი, როგორც კულტურული, სოციალური და პოლიტიკური ცენომენი.
 - **კულტურული მემკვიდრეობა ოკუპაციის პირობებებში,** აფხაზეთის ა/რ განათლებისა და კულტურის სამინისტროს მიერ ორგანიზირებული კონფერენცია, 22 დეკემბერი მოხსენებები:
 - ლ. ხუსკივაძე, ჭედური ხელოვნების ძეგლები აფხაზეთიდან.
 - მ. დიდებულიძე, კედლის მხატვრობის ძეგლები აფხაზეთიდან.
 - თ. ხუნდაძე, თ. დადიანი, შუა საუკუნეების რელიეფური ქანდაკება აფხაზეთში.
 - ა. ოქროპირიძე, აფხაზეთის ხუროთმოძღვრება – ქართული დიალოგი ბიზანტიასთან.
 - **პროფესორ დიმიტრი თუმანიშვილის 65 წლისთავისადმი მიძღვნილ სამეცნიერო კონფერენცია** (თბილისის სამხატვრო აკადემია, 2015, 11-12 ივნისი),
 მოხსენებები:
 - თ. ხუნდაძე, ნათლისდება ადრეული შუა საუკუნეების ქართილ რელიეფებზე.
 - თ. დადიანი, წმინდა გიორგის სახე რაჭის ქვის ქანდაკებაში (X-XI საუკუნეები).
 - მ. ჯაჯალია, ნ. კუპრაშვილი, მოდელირების საკითხისთვის შუა საუკუნეების ქართულ კედლის მხატვრობაში.
 - თ. ბელაშვილი, ქართველი 60-იანების თაობა – ახალი მხატვრულ-ესთეტიკური ძიებები თუ დასასრულის დასაწყისი.
 - თ. ტაბატაძე, „ჩემს სურათებში თავად ვიცი, რასაც ვაკეთებ”. სერიულობის შესახებ დავით კაკაბაძის ხელოვნებაში.
 - ა. კლდიაშვილი, ისტორიის რეცეფცია XX ს-ის ქართულ მხატვრობაში (ნაწილი I. ტოპოსი საბჭოთა ხელოვნებაში).
 - **საერთაშორისო კონფერენცია „დიდი თამაში”** და **საქართველო:** აღმოსავლეთის და დასავლეთის პოლიტიკური, კულტურული და ეკონომიკური ურთიერთობები XIX საუკუნის პირველ ნახევარში” (ილიას სახელმწიფო

უნივერსიტეტი, აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი, საქართველოს ხალხური და გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმი, კეთებრივის უნივერსიტეტი-კებროულ კოლეჯი), 30.10 2015, თბილისი

- მ. მანია, იაგორ თამამშევის თეატრი-ქარვასლა და ისლამური არქიტექტურის ნიშნები მეცნიერებების საუკუნის თბილისის საერო არქიტექტურაში.
- **საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია - „კულტურა და ხელოვნება: კვლევა და მართვა“, ბათუმი, ხელოვნების სახელმწიფო სახელმწიფო ინსტიტუტი, ნოემბერი მოხსენები:**
 - მ. ჩიხრაძე, თანამედროვე ქართული ნახატი – განვითარების გზები და თავისებურებები.
 - თ. ხუნდაძე, წმინდა ოთანე ნათლისმცემლის რელიეფ ლეჩხუმის საირმიდან
 - გ. კვაჭაცაძე, წმ.გიორგის რელიეფი ნიაბიდან.
 - თ. დადიანი, წმინდა თევდორეს იკონოგრაფია შუა საუკუნეების ქართულ რელიეფებში.
 - ა. კლდიაშვილი, ისტორიის რეცეფცია XX ს-ის ქართულ მხატვრობაში (ნაწილი III. გმირები).
- **საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია: „ხელისუფლება და საზოგადოება“, 28 ნოემბერი**
 - გ. ჭანიშვილი, ადრექტისტიანული საეკლესიო მშენებლობის პირველი ეტაპის შესახებ საქართველოში.
- N. Chichinadze, Crossing Boundaries: Mapping Cultural Heritage of Pontic Greeks in Georgia, თბილისი.
- პერსილგანის უნივერსიტეტის ბეჭედი ისტორიის კვლევის ცენტრის სიმპოზიუმი „მიზიდულობის ძალის წინააღმდეგ: სამშენებლო პრაქტიკა წინაინდუსტრიულ მსოფლიოში“, ფილადელფია, აშშ, 20-22 მარტი
 - D. Khoshtaria, The Squinch in the Architecture of the Caucasus.
- **Othello's Island 2015: The Third Annual Conference on Mediaeval and Renaissance art, literature, Social and Cultural History Nicosia, 20-23. 03. 2015**
 - N. Chichinadze, Pictorial Evidences of the Cult of the Virgin Aghiosoritissa.
- **The 8th International Policy Forum on Urban Growth and Conservation in Euro-Asian Corridor Tehran-Hamadan Conference, Hamadan, Tehran**
 - M. Mania, Dusheti Heritage Study as a Basis for its Urban Development.
- **Workshop on Cultural Heritage Management, Venice International University (VIU), San Servolo, Venice, Italy (უკრსაბჭოს მიერ ორგანიზებულ უორკშოპი, ვენეციის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, 23-25 თებერვალი)**
 - მონაწილეობა მიიღო: მ. მანიამ.
- **Confidence Building Measures** (ევროპის საბჭოს მიერ ორგანიზებულ მეოთხე უორკშოპში), სარაევო, 24-26 მარტი, მონაწილეობა მიიღო: მ. მანიამ.
- **International On-board Symposium: City Ports from Aegean to the Black Sea Medieval – Modern Networks, 22-28 აგვისტო (ხიდპოზე გაიმართა გეგმები, კრუზის დროს ეგეოსეა და შავ ზღვებზე), სიმპოზიუმის მუშაობაში მონაწილეობა მიიღეს: მ. დიდებულიძემ, დ. ხოშტარიამ, მ. ჯანჯალიამ, მ. ბულიამ, ქ. მიქელაძემ.
მოხსენებები წაიკითხეს:**
 - M. Janjalia, Batumi Architectural Heritage
 - D. Khoshtaria, OLKAS Project: Results and Outcomes.

- კულტურული ტურიზმის განვითარებისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სემინარი, ოდესა, 25-27 ივნისი
 - M. Didebulidze, Cultural Tourism in Georgia
- **Twelfth Annual Graduate Student Symposium in 19th-Century Art, Dahesh Museum of Art and Association of Historians of Nineteenth-Century Art, New York**
 - G. Papashvili, Gabashvili's Art: Nationalism or Orientalism?
- **International PhD Conference "Crossroads: East and West. Cultural Contacts, Transfers and Interchanges between East and West", Split, Croatia, 2015, 17–19 September**
 - E. Edisherashvili, N. Tsitsishvili, Catholic Christianity and 17-18th Georgia: Cultural Reflection.
- „კაბადოკია კონტექსტში“, საზაფხულო სკოლა კაბადოკიაში (ორგანიზატორი სტამბულის კოჩის უნივერსიტეტი), მონაწილეობა მიიღო: ნ. ჩიტიშვილმა.
- საერთაშორისო სემინარი: ინოვაცია და მეწარმეობა განათლების სისტემაში „მაშავი – საერთაშორისო თანამშრომლობის ცენტრი ისრაელში“, იერუსალიმი, მონაწილეობა მიიღო: თ. ხოსროშვილმა.

7. პიკინებები და ექსპოზიციები

2015 წელს ცენტრის თანამშრომლები სისტემატიურად დადიოდნენ სამეცნიერო ექსპედიციებსა და მივლინებებში. ეწყობოდა როგორც ერთდიანი გასვლები ძეგლებზე, ასევე ხანგრძლივი ექსპედიციები. 2015 წელს რუსთაველის ფონდის მიერ დაფინანსებული პროექტების ფარგლებში მოეწყო ექსპედიცია საქართველოს ფარგლებს გარეთ (თურქეთი); ცენტრის თანამშრომლები იმუოფებოდნენ მივლინებებში როგორც საქართველოში, ისე უცხოეთში (თურქეთი, საბერძნეთი, რუმინეთი, აშშ, გერმანია, ირანი, უკრაინა, ჩეხეთი).

8. სამორისო ურთიერთობები და პროექტები

ცენტრი აგრძელებს თანამშრომლობას საერთაშორისო სამეცნიერო ინსტიტუტებთან და ორგანიზაციებთან, ასორციელებს საერთაშორისო პროექტებს.

პროექტები:

- საერთაშორისო პროექტი: „ლიმენი“ – კულტურული პორტები ეგეოსიდან შავ ზღვამდე ("LIMEN". Cultural Ports from Aegean to the Black Sea"). დასრულდა ორწლიანი საერთაშორიო პროექტი "ლიმენი" (2013-2015) <http://www.limenproject.net>.), რომელიც დაფინანსდა ევროკავშირის შავი ზღვის ქვეყნების თანამშრომლობის პროგრამის მიერ: "ერთობლივი სამოქმედო პროგრამა: შავი ზღვა 2007-2013". პროექტის მხარდაჭერები: შავი ზღვის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაცია (BSEC), შავი ზღვის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაციის ბიზნეს საბჭო (BSECBC), შავი და აზოვის ზღვების პორტების ასოციაცია (BASPA), შავი ზღვის საერთაშორისო კლუბი (IBSC). პროექტის წამყვანი ორგანიზაცია: ბიზნესიური და პოსტ-ბიზნესიური ძეგლების ევროპული ცენტრი (EKBMM, თესალონიკი); პროექტის პარტნიორები: თურქეთი, საბერძნეთი, რუმინეთი, უკრაინა, ბულგარეთი, სქართველო. საქართველოში პროექტის „ლიმენი“ პარტნიორი ორგანიზაცია იყო გიორგი ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის ეროვნული კვლევითი ცენტრი. პროექტის მუშა ჯგუფის წევრები: მ. დიდებულიძე, მ. ჯანჯალია, მ. ბულია, ი. ბუკია). პროექტი „ლიმენი“ მიზანად ისახავდა შავი ზღვის რეგიონში

კულტურული ტურიზმის განვითარებას და ახალი ინსტიტუციის: „შავი ზღვის კულტურული პორტის“ დაფუძნებას, რომლის მიზანია შავი ზღვის აუზის საპორტო ქალაქების კულტურული მემკვიდრეობისა და სპეციფიკური ტურისტული პროდუქტების პოპულარიზაცია; საპორტო ქალაქების მდგრადი და თანასწორი თანამშრომლობის ეკონომიკური და კულტურული პლატფორმის მომზადება; ისტორიული პორტების ქსელის შექმნა. პროექტი „ლიმენის“ პროგრამისთვის ქართულმა მხარემ წარადგინა ბიზანტიური პერიოდის საზღვაო მიმოსვლასთან დაკავშირებული სამი ისტორიული ადგილი: ბათუმი (ქალაქი და პორტი), გონიო-აფსაროსის ციხე და პეტრა-ციხისმირის არქეოლოგიურისტორიული ძეგლი მათი მიმდებარე არეალებით. ადგილობრივი ქართული ქსელის წევრი ორგანიზაციებია: აჭარის ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი, აჭარის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო, აჭარის კულტურული მემკვიდრეობის სააგენტო, ქალაქ ბათუმის მერია, ბათუმის საზღვაო ნავსადგური, სამეცნიერო-აკადემიური დაწესებულებები: ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი; ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ნიკო ბერძენიშვილის სახ. ინსტიტუტი, ბათუმის ხელოვნების სასწავლო უნივერსიტეტი, ბათუმის არქეოლოგიური მუზეუმი, აჭარის ხარიტონ ახვლედიანის სახელობის მუზეუმი, თანამედროვე ხელოვნების ცენტრი (CAC 41°) და არასამთავრობო ორგანიზაცია "ბათომი". პროექტის ფარგლებში შემუშავებული ერთიანი მოდელების მიხედვით ქართულმა მხარემ მოამზადა: ტურისტული საინფორმაციო ბუკლებები, გზამკვლევები, ლიფლებები (სამ ენაზე); ტურისტული მარშრუტები და რუკები "ლიმენის" პორტალისთვის; ძეგლებზე განსათავსებელი საინფორმაციო ფირნიშები (13); ფოტო-მასალა და განმარტებითი ტექსტები ქართულ და ინგლისურ ენებზე; კლიპი პროექტის "ლიმენი" და ბათუმის კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ. მოეწყო 2 ფოტოგამოფენა (თბილისი, ბათუმი): „ოლკასი: უგორსიდან შავ ზღვამდე. შუა საუკუნეების პორტები აღმოსავლეთის საზღვაო გზებზე“; დამზადდა პროექტის შესახებ ინფორმაციის შემცველი USB flesh-ebi, რომლებიც დარიგდა პროექტის ქსელში შემავალ ორგანიზაციებსა და მომიჯნავე უწყებებში, პროექტის წევრი ორგანიზაციებისა და დაინტერესებული პირებისთვის ჩატარდა რამდენიმე ტრეინინგი.

- გრძელდება თანამშრომლობა ტოკიოს ტექნოლოგიის ინსტიტუტთან. ერთობლივი კვლევით პროექტის (ხელმძღვანელი ი. ფუჯიტა, კოორდინატორი ქართული მხრიდან დ. ხოშტარია), რომლის მიზანიცაა შუა საუკუნეების ქართული საეკლესიო არქიტექტურის შესწავლა საინინრო-კონსტრუქციული თვალსაზრისით (*Interaction and Evolution of Architectural Technique in the Region Amalgamated with Christian and Islamic Culture*). 2015 წლის 7-18 აგვისტოში ჩატარდა პროექტის დასკვნითი ეტაპის სამუშაოები (ეკლესიების აზომვა და ფოტოგრამეტრიული ანალიზი). ბოჭორმისა და ხაშმის სამების ეკლესიებზე იაპონელ მკვლევრებთან ერთად იმუშავეს ცენტრის თანამშრომლებმა 6. ნაცვლიშვილმა და მ. გაბაშვილმა, ე. ედიშერაშვილი, დ. ჩიხლაძემ.

- 2015 წელს ცენტრში შედგა შეხვედრები უცხოელ მეცნიერებთან: პორტუგალიელმა არქიტექტორმა სეზარ რიბეირამ წაიკითხა მოხსენება ცნობილი პორტუგალიელი არქიტექტორის ალვარო სიზას შემქმედებაზე; კვიპროსელმა ხელოვნბათმცოდნებმ ხრალამპიოს ხოტცაკოგლუმ წაიკითხა ლექცია კვიპროსის შუა საუკუნეების კედლის მხატვრობაზე;

- ტურისტული კომპანიის "Meet in Georgia" (We Create Precious moments...) ინიციატივით ცენტრში მოეწყო შეხვედრა გერმანელ ქალთა (არქიტექტორთა) ჯგუფთან, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან საქართველოში მოღვაწე გერმანული წარმომავლობის მეცნიერთა და გერმანიასთან თანამშრომლობით

ცნობილი მეცნიერი ქალბატონებით. მათ შორის ცენტრის (ინსტიტუტის) დამფუძნებლებით ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორების რენე შმერლინგისა და რუსუდან მეფისაშვილის მოღვაწეობით. შეხვედრაზე რენე შმერლინგისა და რუსუდან მეფისაშვილის მოღვაწეობის შესახებ მოხსენება წაიკითხა ცენტრის მთავარმა მეცნიერ-თანამშრომელმა ლეილა ხუსკივაძემ; გერმანული თემის ხუროთმოძღვრულ მემკვიდრეობაზე მოხსენება გააკეთა ცენტრის უფროსმა მეცნიერ-თანამშრომელმა მაია მანიამ.

• ამერიკის შეერტებული შტატების საელჩოს ორგანიზებით ცენტრში გაიმართა (16 ივნისი) ისტორიული მემკვიდრეობის დაცვისა და ეკონომიკური განვითარების კონსულტანტის - დონოვან რიპკეს საჯარო ლექცია, რომლის ძირითადი საკითხები იყო: ისტორიული მემკვიდრეობის ეკონომიკური განვითარება; ისტორიული მემკვიდრეობა, როგორც ტურისტული სტრატეგია.

9. სახელმწიფო და სხვა ბრანდებით განხორციელებული პროექტები

9.1. შოთა რუსთაველის ფონდის მიერ დაფინანსებული პროექტები:

- არქიტექტურა და იდენტობა: საეკლესიო მშენებლობა თბილისში (1801-1918), (პროექტი დაფინანსდა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ) /2014-2016/, დ. ხოშტარია, ნ. ნაცვლიშვილი, მ. ლილუაშვილი;
- დუშეთის ურბანული და არქიტექტურლი მემკვიდრეობა /2014-2016/, 9რუსთაველის ფონდი), მ. მანია.
- საქართველოს ჩრდილოეთ მთიანეთის სასაზღვრო ისტორიული დასახლებები (შატილი, მუცო, დართლო, ჩაუაში), 2015-2017, (რუსთაველის ფონდი), ი. ელიზბარაშვილი, ც. ჩაჩენასვილი, მ. სურამელაშვილი.
- შუა საუკუნეების ქართული ქანდაკება” /2014-2016/, (რუსთაველის ფონდი), თ. ხუნდაძე, ე. კვაჭარაძე, თ. დადიანი.
- ქალკედონური ტაძრები დღევანდელი ჩრდილოეთი სომხეთის ტერიტორიაზე (XII-XIIIსს) /2013-2015/, (რუსთაველის ფონდი), მ. ბულია, მ. ჯანჯლია, ქ. აბაშიძე-დადიანი.
- შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ახალგაზრდა მეცნიერთა უცხოეთში სამეცნიერო-კვლევითი სტაურების პროგრამით ცენტრის თანამშრომელი გ. პაპაშვილი იმუოფებოდა სტაურებაზე ჯორჯგუანის უნივერსიტეტში, ვაშინგტონში (2015 წლის თებერვლი-ივნისი), სადაც ამუშავებდა თემას - "ფოტოგრაფია სხვადასხვა რელიგიასა და კულტურაში".

9.2. საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა სამინისტროს პროექტები

- სერგო ქობულაძის სახელოსნოს ინვენტარიზაცია და გადასატანად მომზადება თბილისის სამსატვრო აკადემიაში (მ. გაჩეჩილაძემ, ს. ჩიტორელიძემ, თ. ბელაშვილი).
- შალვა ქიქოძის 120 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი ალბომის მომზადება და გამოფენის მოწყობა /2014-2015/, მ. ციციშვილი.
- ახლად იღუსტრირებული აკაკი წერეთლის კრებული (კრებული მომზადეს თ. ბელაშვილმა და მ. გაჩეჩილაძემ).
- გელათის მონასტრის მართვის გეგმის შემუშავება (დაფინანსდა შუნიციპალური განვითარების ფონდის მიერ), დ. ხოშტარია, ნ. ჩიტიშვილი, ქ. მიქელაძე.

- „ქალის ხმა“ - პრაღაში გამართული მსოფლიო სცენოგრაფიის დიდი ფორუმის - პრაღის კვადრიენალეზე (PQ 2015) საქართველოს პავილიონში წარმოდგენილი გამოფენა და გამოფენის კატალოგი, მოამზადა მ. ოკლეიმ.

9.3. სხვა პროექტები:

- “წმინდა დედაქალაქი მცხეთა – მეორე იერუსალიმი” (საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის საერთაშორისო საქველმოქმედო ფონდი), პროექტში მონაწილეობდა ქ. აბაშიძე-დადიანი.
- ქართული მოდერნიზმი – ევროპული კულტურის ნაწილი. თანამედროვე ხელოვნების ცენტრი – თბილისი (CCA-T), პროექტში მონაწილეობდა თ. ტაბატაძე.
- გერმანული აკადემიური გაცელითი სამსახურის სტიპენდიით ცენტრის თანამშრომელი, ც. კილაძე იმყოფებოდა ქ. მიუნისენის ხელოვნების ისტორიის ცენტრალურ ინსტიტუტში (2015 წლის სექტემბერ-ოქტომბერი). მუშაობდა თემაზე: „ავტოპორტრტი ქართულ მოდერნისტულ მხატვრობაში ევროპულ კონტექსტში“.
- მართლადიდებელი მომლოცველები საქართველოში, პროექტი განხორციელდა საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის დაკვეთით, ცენტრის თანამშრომლებმა მოამზადეს ანოტაციები ძეგლებზე.

10. ცენტრის თანამშრომელთა მიერ 2015 წელს განხორციელებული საბაზარათლებლო, საემსამრთო და საზოგადოებრივი საქმიანობა

10.1. დისერტაციებისა და დიპლომების ხელმძღვანელობა, ოპონირება
ცენტრის თანამშრომლები ხელმძღვანელობას უწევენ სადისერტაციო და სამაგისტრო ნაშრომებს, არიან დისერტაციების ოპონენტები და რეცენზენტები.

10.2. საჯარო ლექციები

გ. ჩუბინაშვილის ცენტრი თავის სხდომათა დარბაზში მართავს საჯარო ლექციების ციკს. ლექციებს კითხულობენ როგორც ცენტრის თანამშრომლები, ისე მოწვევული სტუმრები.

ამას გარდა ცენტრის თანამშრომლები კითხულობენ საჯარო ლექციებს. 2015 წელს საჯარო ლექციები წაიკითხეს:

- მ. მანიამ დუშეთის მუნიციპალიტეტისა და გამგეობის შენობაში წაიკითხა საჯარო ლექცია თემაზე: „თეოდორ ფონ ჰაიდერ ბოროვსკი - ქალაქ დუშეთის შემოქმედი“. ლექცია მიზნად ისახავდა ფართო საზოგადოებისათვის დუშეთის არქიტექტურის შესახებ თბილისის არქივებში მოძიებული მასალის გაცნობას.
- ც. კილაძემ სვანეთის ეთნოგრაფიულ მუზეუმში ჩაატარა გიდების თრეინინგი საგანამანათლებლო პროგრამებთან დაკავშირებით.
- მ. ჩიხრაძემ ბათუმის ხელოვნების სახელმწიფო სასწავლო ინსტიტუტის მიწვევით წაიკითხა საჯარო ლექციები: 1. თბილისური ავანგარდის ისტორია და ქართველი მოდერნისტები დასავლეთში – დავით კაკაბაძის ხელოვნება ამერიკაში; 2. თანამედროვე ამერიკული არქიტექტურა, ჩიკაგოსა და ნიუ იორკის არქიტექტურის მაგალითზე; 3. რკინის ფარდის ორ მხარეს – ამერიკული ექსპრესიონიზმი და ქართული ხელოვნება 1930-50-იან წლებში.
- ე. ყიფიანი, საჯარო ლექცია ქართულ მოდერნიზმზე ილიას უნივერსიტეტის წიგნის სახლში “ლიგამუსი”.

10.3. ცენტრის თანამშრომელთა პედაგოგიური მოღვაწეობა

ცენტრის თანამშრომლები აქტიურად ეწევიან პედაგოგიურ საქმიანობას სხვადასხვა უმაღლეს საწავლებლებში:

- თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიაში ხელოვნების ისტორიისა და რესტავრაციის ფაკულტეტებზე (დ. თუმანიშვილი, თ. ხუნდაძე, მ. ყენია, მ. ჯანჯალია, ლ. ანთელავა, ა. კლდიაშვილი, თ. ბელაშვილი, მ. მანია, ე. კვაჭატაძე, ი. ელიზბარაშილი, ც. კილაძე, ს. ლექაგა, თ. ტაბატაძე, თ. გერსამია, მ. გაჩეჩილაძე).
- ივ. ჯავახიშვილის სახ. სახელმწიფო უნივერსიტეტში პუმანიტარულ ფაკულტეტზე (მ. ციციშვილი, ნ. ჭოლოშვილი, გ. ხოშტარია, მ. ჩიხრაძე, ს. ლექაგა, ა. ოქროპირიძე)
- ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტში მეცნიერებათა და ხელოვნების ფაკულტეტი (ნ. ჭიჭინაძე).
- სასულიერო აკადემიაში (დ. თუმანიშვილი, მ. დიდებულიძე, ა. ოქროპირიძე, ქ. აბაშიძე, თ. ხოსროშვილი).
- საქართველოს საპატრიარქოს წმინდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტი (გ. ჭანიშვილი).
- საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის არქიტექტურის, ურბანისტიკისა და დიზაინის ფაკულტეტზე (თ. სანიკიძე)
- შოთა რუსთაველის სახელობის თეატრალური უნივერსიტეტი (თ. ბელაშვილი)
- 151-ე სკოლა (თ. ხოსროშვილი)
- პროფესიული განვითარების ეროვნულ ცენტრში (თ. ხოსროშვილი).
- საქართველოს უნივერსიტეტის, პუმანიტარულ მეცნიერებათა სკოლაში (გ. გაბაშვილი)
- საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტში /GIPA/, (ლ. ანთელავა)
- ეროვნულ მუზეუმში საგანამანათლებლო პროგრამების ავტორი და პედაგოგი - ც. კილაძე.

10.4. ცენტრის თანამშრომელთა საექსპერტო საქმიანობა

ცენტრის თანამშრომლები არიან სხვადასხვა სამცნიერო-მეთოდოლოგიური საბჭოს წევრები:

- საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სააგენტოსთან არსებული კედლის მხატვრობის კონსერვაცია-რესტავრაციის სამეცნიერო-მეთოდოლოგიური საბჭო (მ. დიდებულიძე, ლ. ხუსკივაძე, ქ. მიქელაძე, მ. ჯანჯალია, მ. ბულია).
- საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სააგენტოს საექსპერტო-სამეცნიერო არქიტექტურული საბჭო (გ. ჭანიშვილი).
- საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სააგენტოს არქიტექტურულ და არქეოლოგიურ ობიექტთა ძეგლის სტატუსის მინიჭებისა და მოხსნის საექსპერტო-სამეცნიერო (გ. ჭანიშვილი)
- საქართველოს საპატრიარქოს საეკლესიო ხუროთმოძღვრების, ხელოვნებისა და რესტავრაციის ცენტრთან არსებული სამეცნიერო-მეთოდოლოგიური საბჭო (მ. დიდებულიძე, გ. ჭანიშვილი, ქ. აბაშიძე).

- საქართველოს კულტურის და ძეგლთა დაცვის სამინისტროსთან არსებული მოძრავი ძეგლების საექსპერტო კომისია (დ. ლებანიძე, გ. ციციშვილი).
- ICOMOS ARSAH საერთაშორისო სამეცნიერო კომიტეტი (ი. ელიზბარაშვილი);
- ICOMOS International (ი. ელიზბარაშვილი, ც. ჩაჩუნაშვილი)
- თბილისის მუნიციპალიტეტის მერიის კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის საბჭო (ნ. ნაცვლიშვილი).

11. კულტურული მემკვიდრეობის რეაგილიტაცია-რესატაციაციის სფეროში ბანეორციელებული საქმიანობა

ცენტრის საქმიანობის ერთ-ერთი მთავარი მიმართულებაა კულტურული მემკვიდრეობის რეაგილიტაცია-რესატაციისა და ძეგლთა დაცვასთან დაკავშირებული საკითხები. ცენტრის თანამშრომლები მუდმივად მონაწილეობენ ძეგლთა სარესტავრაციო-სარეაბილტაციო პროექტებში, ასრულებენ ძეგლების სახელოვნებათმცოდნეო კვლევასა და სარესტავრაციო რეკომენტაციებს, მუშაობენ კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის მეთოდოლოგიაზე, ასორციელებენ რეაბილიტირებული ძეგლების მონიტორინგს, კულტურული მემკვიდრეობის ექსპერტიზას.

ძეგლთა საკონსერვაციო/სარეაბილიტაციო პროექტებში მონაწილეობა:

1. თბილისის ლადო გუდიაშვილის მოედნისა და მიმდებარე არეალის კონსერვაციის გეგმის პროექტი (თბილისის განვითარების ფონდი, პროექტის შემსრულებელი ICOMOS-საქართველო), მონაწილეობა მიიღეს ცენტრის მეცნიერ თანამშრომელმა: ც. ჩაჩუნაშვილმა, გ. სურამელაშვილმა, ნ. ნაცვლიშვილმა.
2. თბილისის ისტორიული ნაწილის ურბანული განვითარების კონცეფციის შემუშავება (თბილისის განვითარების ფონდი, „გეოგრაფიკი“). პროექტში მონაწილეობდნენ: ე. ედიშეარაშვილი, ნ. ციციშვილი, თ. ბელაშვილი, ქ. საბაშვილი, ნ. ჭინჭარაული, თ. ხოსროშვილი, ვ. კალანდაძე, გ. პარაშური.
3. ღვინის აღმართი №3 და №5-ში მდებარე შენობის რესტავრაცია-რეაბილიტაციის და ნაწილობრივი რეკონსტრუქციის პროექტი (თბილისის განვითარების ფონდი, ICOMOS-საქართველო). სახელოვნებათმცოდნეო კვლევა შეასრულეს ცენტრის მეცნიერ თანამშრომელმა, ც. ჩაჩუნაშვილმა, გ. სურალემაშვილი.
4. თბილისის ფიროსმანი-კარგარეთელი-აღმაშენებლის გამზირის და მისი განშტოებების – ზარბერუკენის მოედნის-მშრალი ხიდისა და ორბელიანის მოედნის განვითარების კონცეფცია (პროექტი განახორციელა „გეოგრაფიკმა“ თბილისის განვითარების ფონდის დაფინანსებით). მონაწილეობდნენ ცენტრის მეცნიერ თანამშრომლები: დ. ხოშტარია, ნ. ნაცვლიშვილი, ნ. ჩიტიშვილი, გ. ჭანიშვილი.
5. ოთხი დაცული ტერიტორიის საბაზისო (ფონური) კვლევები, პროექტი განახორციელა „გეოგრაფიკმა“ GFA Consulting Group-ის დაფინანსებით, დ. ხოშტარია.
6. ნარიყალას რეაბილიტაცია, სახელოვნებადმცოდნეო კვლევა შეასრულეს დ. თუმანიშვილმა და ი. ელიზბარაშვილმა.

7. თბილისის დვინის აღმართი №8-ში მდებარე შენობების ფასადების რეაბილიტაციის პროექტი, ნ. ჩიტიშვილი.
8. ურბანული ძეგლების რეაბილიტაციის პროექტები (თბილისში: სამღებროს ქ. №5, დავით აღმაშენებლის პრ. №34, №36, გ. ჩუბინაშვილის ქ. №49, გახტანგ ჭაბუკიანის სახ. ქორეგრაფიული სასწავლებლი, უ. ჩხეიძის №8, ყოფ. რეალური სასწავლებლი), სახელოვნებათმცოდნეო კვლევა და რეკომენდაციები შეასრულა გ. ჭანიშვილმა.
9. ბათუმის ისტორიული ნაწილის დაცვის, რეაბილიტაციისა და პერსპექტიული განვითარების ხედვა, პროექტი განახორციელა „გეოგრაფიკმა“ აჭარის კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სააგენტოს დაფინანსებით, მონაწილეობდნენ: დ. ხოშტარია, ნ. ნაცვლიშვილი, ნ. ჩიტიშვილი, გ. ჭანიშვილი, გ. პატაშური, ვ. კალანდაძე.
10. გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა საქართველოში: კვლევა და ინვენტარიზაცია, პროექტი განახორციელა სამხრეთ კავკასიაში გერმანული კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის კავშირმა საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს დაფინანსებით. მონაწილეობდნენ: დ. ხოშტარია, ნ. ნაცვლიშვილი, ნ. ჩიტიშვილი, ე. ედიშერაშვილი, გ. ჭანიშვილი, გ. პატაშვილი, ვ. კალანდაძე (260 ბარათი, 19 პასპორტი).
11. თბილისის სურბ გევორქის მოხატულობის სახელოვნებათმცოდნეო კვლევა, თ. ხოსროშვილი.
12. ჭელიშის ტაძრის რეაბილიტაცია, სახელოვნებათმცოდნეო კვლევა და რეკომენდაციები, სააღრიცხვო ბარათი და პასპორტი, გ. ჭანიშვილი.
13. კოჯრის წმ. გიორგის ეკლესიის რეაბილიტაცია, სახელოვნებათმცოდნეო კვლევა და რეკომენდაციები, სააღრიცხვო ბარათი და პასპორტი, გ. ჭანიშვილი.
14. აწყურის ტაძრის რეაბილიტაცია (სახელოვნებათმცოდნეო კვლევა და რეკომენდაციები, გ. ჭანიშვილი).
15. მცხეთის მიწათსარგებლობის გეგმა, კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების დახასიათება, მცხეთის ურბანული განვითარების გამოკვლევა და რეკომენდაციები ზონების დასადგენად, გ. ჭანიშვილი, ქ. აბაშიძე-დადიანი.
16. ნოქალაქევის ნაქალაქარის რეაბილიტაცია. სახელოვნებათმცოდნეო კვლევა და რეკომენდაციები; 18 პასპორტი და სააღრიცხვო ბარათი, დ. ხოშტარია, გ. ჭანიშვილი.
17. დაცული ტერიტორიების პროექტი – კინტრიშის ალგეთის, ხევის და ხევსურეთის კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების ნუსხის დაზუსტება და მათი იდენტიფიცირება, გ. ჭანიშვილი, დ. ხოშტარია.
18. თბილისის ეკლესიების სააღრიცხვო ბარათების შედგენა – 34 სააღრიცხვო ბარათი, გ. ჭანიშვილი, დ. ხოშტარია.
19. გარძის ტაძრის მოხატულობის წინასაკონსერვაციო კვლევა (ლონდონის უნივერსიტეტის კურტოს ინსტიტუტის კედლის მხატვრობის კონსერვაციის დეპარტამენტის /London University Courtauld Institute of Art Wall Painting Conservation Department), საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს, თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის რესტავრაციის, ხელოვნების ისტორიისა და თეორიის ფაკულტეტის პროექტი), მ. უანჯალია.
20. თბილისში აღმაშენებლის პროექტების II ეტაპის რეაბილიტაციის პროექტი (სახელოვნებათმცოდნეო კვლევა, ლ. ანდრონიკაშილი).

21. წინანდლის ქარხნის რეაბილიტაციის პროექტი, კონსულტანტი და ანდრონიკაშვილი.

2015 წელს ცენტრში გაგრძელდა **კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის** საკითხებთან დაკავშირებული სემინარები (ხელმძღვანელი დიმიტრი თუმანიშვილი). სემინარებზე განიხილებოდა კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის, აღნუსხვისა და შეფასების პრობლემები, ძეგლთა სარეაბილიტაციო სამუშაოების შეფასება, ცენტრის „თბილისის ჯგუფის“ მიერ მომზადებული მასალა ურბანული მემკვიდრეობის ძეგლების დაცვისა და რეაბილიტაციის შესახებ.

საგანგებო განხილვა მიეძღვნა პროექტს „პანორამა თბილისი“ (29 იანვარი). გ. ჩუბინაშვილის ცენტრმა მოიწვია პროექტის ავტორები, რომლებმაც წარმოადგინეს პროექტი: „პანორამა თბილისი“. განხილვაში მონაწილეობას იღებდნენ ცენტრის ურბანული მემკვიდრეობის დაცვის სპეციალისტები. მკვლევართა მიერ გამოითქვა კონკრეტული მოსაზრებები და შენიშვნები პროექტის ირგვლივ. კერძოდ, საფრთხის შემცველად იქნა მიჩნეული ძველი ქალაქის ისტორიული ლანდშაფტის დაცვის ზონის ფარგლებში ასეთი მსხვილი ობიექტის გაჩენა, რაც, სავარაუდოდ, ნებატიურ გავლენას მოახდენს ჩვენი ქალაქის სიძველეთა დირექტულების სათანადო აღქმაზე. შენიშვნები გამოითქვა აგრეთვე თავისუფლების მოედანზე, ყოფილი ცეკავშირის შენობის აღგილას დაგეგმილი მსხვილი ობიექტის - სასტუმროსა და ბიზნეს-ცენტრის მშენებლოდასთან დაკავშირებით. გ. ჩუბინაშვილის ცენტრის ექსპერტების საერთო აზრი იყო, რომ შემოთავაზებული ფორმით პროექტის განხორციელება არ არის მიზანშეწონილი და იგი სერიოზულ გადამუშავებას ითხოვს. ამერიკის შეერტებული შტატების საელჩოს ორგანიზებით ცენტრში გაიმართა 16 ივნისი) ისტორიული მემკვიდრეობის დაცვისა და ეკონომიკური განვითარების კონსულტანტის - დონოვან რიპკეს საჯარო ლექცია, რომლის ძირითადი საკითხები იყო: ისტორიული მემკვიდრეობის ეკონომიკური განვითარება; ისტორიული მემკვიდრეობა, როგორც ტურისტული სტრატეგია.

12. საზოგადოების ინფორმირება

ცენტრი აქტიურ მონაწილეობას იღებს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, თანამშრომლობს რადიოთან, ტელევიზიებთან და პრესსასათან. ცენტრის თანამშრომლებს იწვევენ სხვადასხვა სატელევიზიო და რადიოგადაცემებში. 2015 წელს მონაწილეობა მიიღეს საქართველოს საპატრიარქოს ტელევიზიის („ერთსულოვნება“) გადაცემებში - „ქრისტიანული ხელოვნება“ (ლ. ხუსკივაძე) და „საუბარი ეროვნულ კულტურაზე“ (ს. ლექავა, „ქსნური დარბაზი“), საზოგადოებრივ მაუწყებელზე, გადაცემა „დამის კომუნიკატორი“ (მ. გაჩეჩილაძე, ს. ჩიტორელიძე „სერგო ქობულაძის უცნობი ნამუშევრები“), რადიო „თავისუფლება“ (მ. ოკლეი, „ქართული სცენოგრაფია“), თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის რადიო „მელომანი“ (ნ. ებანოძე, საუბარი ქოზევ კოშუტის შემოქმედების შესახებ, პირველი რადიო (თ. ბელაშვილი, უურნალ „დილას“ 110 წლის იუბილისადმი მიძღვნილი გადაცემა: უურნალი „დილა“ და ქართული საბავშვო ილუსტრაცია). მ. ოკლეიმ მონაწილეობა მიიღო მხატვრისა და სცენოგრაფის, იოსებ სუმბათაშვილისადმი მიძღვნილ დოკუმენტურ ფილმში. მუდმივად მიმდინარეობს ცენტრის ვებ-გვერდის (www.gch-centre.ge) ახალი მასალით შევსება და განახლება.

პროგლემები

გ. ჩუბინაშვილის ცენტრის ძირითადი პრობლემები არასაკმარის თანხებთან არის დაკაგშირებული, რომელიც საჭირო სამეცნიერო ექსპედიციებისთვის (განსაკუთრებით საზღვარგარეთ არსებული საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებზე), კონფერნეციების მოსაწყობად, საერთაშორისო თავურილობებში მონაწილეობისთვის, ცენტრის თანამშრომლების მიერ მომზადებული წიგნების გამოსაცემად, ცენტრის ბიბლიოთეკისთვის ახალი წიგნების და პერიოდული გამოცემების შესაძენად, ახალგაზრდა სპეციელისტების მისაღებად და სხვ.

პრობლემად რჩება კომპიუტერებული და სხვა ციფრული აღჭურვილობის არასაკმარისი რაოდენობა, რაც ვერ უზრუნველყოფს სამეცნიერო მუშაობის წარმართვას თანამედროვე სტანდარტების შესაბამისად.

მნიშვნელოვანი პრობლემები დაკავშირებულია გაზრდილ კომუნალურ ხარჯებთან.

პრობლემად რჩება წმინდა სამეცნიერო კვლევის დაფინანსება.

პრობლემას წარმოადგენს ცენტრის მიერ გამოცემული ბეჭდვითი პროდუქციის საზღვარგარეთ – მნიშვნელოვან სამეცნიერო ცენტრებსა და დარგის წამყვან მეცნიერებთან გაგზავნა, რაც აუცილებელია ჩვენი ხელოვნების და ჩვენი სამეცნიერო მიღწევების პოპულარიზაციისთვის.

ცენტრს აქვს გარკვეული პრობლემები სწრაფი რეაგირების ჯგუფების დაკომპლექტებასა და გაგზავნაში ჩვენთვის საინტერესო ძეგლების ან მათზე მიმდინარე სარესტავრაციო-საკონსერვაციო სამუშაოების შესასწავლად. საკმაოდ მწვავედ დგას ცენტრის ტრანსპორტით უზრუნველყოფის საკიხი, განსაკუთრებით ექსპედიციების დროს.

ფოტო-ლაბორატორიას ესაჭიროება დამატებითი აღჭურვილობა და ფოტოფიქსაციის დიდმაშტაბიანი ექსპედიციების მოწყობის შესაძლებლობა (მაგ. ს. ქობულაძის მიერ შექმნილი ხარახების აღდგენა და სხვ.). ლაბორატორიის არქივი საჭიროებს განახლებას და შევსებას, რაც დამატებითი თანხების მოძიებას ითხოვს.

ექსპედიციებში ნორმალური მუშაობისთვის აუცილებელია ასევე მობილური ხარახები, განსაკუთრებით კედლის მხატვრობის კალევის დროს. არანაკლებ მნიშვნელოვან დაბრკოლებას წარმოადგენს ისეთი ტრანსპორტის არქონა, რომელიც 10 ადამიანს მაინც დაიტევდა, რაც ექსპედიციებისთვის, განსაკუთრებით ახალგაზრდა მეცნიერების მუშაობისთვის მეტად მნიშვნელოვანია.

ცენტრი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ქართული ხელოვნებისა და კულტურის შესახებ არსებული ძველი და ახალი გამოცემების თარგმნას ევროპულ ენებზე, რათა სათანადოდ წარმოჩნდეს ქართული ხელოვნებათმცოდნეობის მიღწევები, ღვაწლი და წვლილი მსოფლიო მეცნიერების განვითარებაში, რაც სამწუხაროდ, ჯერაც არ არის ჯეროვნად დაფასებული. მაღალპროფესიულ დონეზე შესარულებული თარგმანისთვის კი საგანგებო თანხებია საჭირო.

მოგვარდა წინა წლებში არსებული პრობლემა ბიბლიოთეკის სტელაჟების შექნისა, თუმცა ჯერაც საგანგებო დაფინანსება და დრო დაგვჭირდება ბიბლიოთეკის ინვენტარიზაციისა და ელექტრონული კატალოგის შესაღებად.

დიდ პრობლემას წარმოადგენს თანამშრომელთა დაბლი ხელფასები, რომელიც არ ითვალისწინებს ბოლო დროის ლარის კურსის ცვილებას (საშუალო ხელფასი 370 ლარია).

პრობლემა (არა მარტო ჩვენი) დაფინანსების გარეშე წყაროების სიმცირე. ფაქტობრივად მხოლოდ რუსთაველის ფონდი და კულტურის სამინისტრო

დაფინანსების ერთადერთი შესაძლებლობა. სიტუაციას ძლიერ გააუმჯობესებდა კანონის მიღება ქვედმოქმედების შესახებ.

დასპანა

2015 წელს გიორგი ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის ეროვნულმა კვლევითმა ცენტრმა შეასრულა სახელმწიფოს (კულტურისა და ძეგლთა დაცვისა სამინისტროს) წინაშე აღებული ვალდებულებები როგორც სამეცნიერო კვლევის, ისე კულტურული მემკვიდრეობის პოპულარიზაციისა და დაცვის მიმართულებით.

2015 წელს ცენტრის მეცნიერ თანამშრომელთა მიერ დამუშავდა გეგმით გათვალისწინებული **56** სამეცნიერო თემა.

2015 წელს ცენტრმა გამართა ერთი სამეცნიერო კონფერენცია მიძღვნილი ხელოვნებათმოხდნეობის 100 წლისთავისადმი. გამოიცა კონფერენციის თემისები (ქართულ და ინგლისურ ენზებზე).

2015 წელს ცენტრმა გამოსცა უურნალი – „საქართველოს სიძღვენი“ (№18); ინტერნეტ-ჟურნალის – ‘*Ars Georgica*’ სერია B - 2015 წლის ნომერი.

2015 წელს ცენტრმა თავის საგამოფენო დარბაზში ‘*Ars Georgica*’ გამართა 10 გამოფენა. ცენტრის თანამშრომელთა მონაწილეობით მოეწყო სამი გამოფენა (ბათუმში, თბილისში, ეროვნულ გალერეაში, პრაღაში).

2015 წელს ცენტრის თანამშრომლების მიერ და მათი მონაწილეობით გამოიცა 4 წიგნი, 1 კრებული, 4 ალბომი. წლის განმავლობაში ცენტრის მეცნიერ თანამშრომლებმა გამოაქვეყნეს 60 სამეცნიერო სტატია სამამულო პერიოდულ გამოცემებსა და კრებულებში; 14 სამეცნიერო სტატია უცხოეთის პერიოდიკაში და სამეცნიერო კრებულებში; გამოსაცემად მომზადებულია და გადაცემულია დასაბეჭდად 2 მონოგრაფია და 13 სტატია; 2015 წელს ცენტრის თანამშრომლებმა მონაწილეობა მიიღეს სამეცნიერო თავურილობებში, როგორც ქვეყნის შიგნით (8 კონფერენციურქმოფი, მონაწილეობა მიიღო ცენტრის 24 მეცნიერ-თანამშრომელმა), ისე საზღვარგარეთ (11 კონფერენციაურქმოფი, მონაწილეობა მიიღო 12 მეცნიერ თანამშრომელმა). 2015 წელს ცენტრის მეცნიერ თანამშრომელთა მიერ მოპოვებულ იქნა სამეცნიერო გრანტები: ადგილობრივი ფონდებიდან – 4, საერთაშორისო ფონდებიდან - 1. გრძელდება 2013 და 2014 წლებში დაფინანსებული და დაწყებული სამეცნიერო პროექტები. 2015 წელს ცენტრი ახორციელებდა საერთაშორისო პროექტს: „ლიმენ“ (LIMEN”. Cultural Ports from Aegean to the Black Sea”).

კულტურული მემკვიდრეობის რეაბილიტაცია-რესტავრაციის მიმართულებით ცენტრის თანამშრომლებმა მონაწილეობა მიიღეს 21 პროექტში; მონაწილეობდნენ თბილისის ისტორიული ნაწილის ურბანული განვითარების კონცეფციის შემუშავებაში, რეკომენდაცია და სახელოვნებათმცოდნეო კველვა შეასრულეს ძველი თბილისის მუნიციპალიტეტში მიმდინარე სარეაბილიტაციო პროექტისთვის, მუშაობდნენ ბათუმის ისტორიული ნაწილის დაცვის, რეაბილიტაციისა და პერსპექტიული განვითარების პროექტში, შეასრულეს კვლევა და ინვენტარიზაცია პროექტისთვის გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა საქართველოში; მონაწილეობდნენ საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში მიმდინარე ძეგლთა სარესტავრაციო პროექტებში და ასრულებდნენ სახელოვნებათმცოდნეო კვლევას, რეკომენდაციებს, ინვეტარიზაციას; ასრულებდნენ ხელოვნების ნიმუშთა ექსპერტიზას. ამას გარდა, ახორციელებდნენ რეაბილიტირებული და რესტავრირებული ძეგლების მონიტორინგს.

ცენტრის მეცნიერ თანამშრომლები არიან 9 სამეცნიერო-მეთოდოლოგიური საბჭოს წევრები, მათ შორის 2 საერთაშორისო საბჭოსი.

ცენტრის თანამშრომლები (დ. თუმანიშვილი, მ. დიდებულიძე) მთელი წლის განმავლობაში აქტიურად მონაწილეობდნენ კულტურის სამინისტროსთან დოკუმენტის „კულტურის სტარტეგია 2015-2025“ შემუშავებაში.

კულტურის სამინისტროს დავალებით ცენტრის თანამშრომლები (დ. თუმანიშვილი, თ. დვალი, მ. დიდებულიძე) მონაწილეობას ღებულობდნენ სომხეთის ეკლესიის საქართველოს ეპარქიის მიერ მათვის გადასაცემად მოთხოვნილი 400-მდე ეკლესიის გადაცემის საკითხის განხილვაში. მომზადდა შეფასება და რეკომენდაციები.

საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს თხოვნით მომზადდა და სამინისტროს გადაეცა მასალა აფხაზეთის ოკუპირებულ ტერიტორიაზე არსებული კულტურული მემკვიდრეობის თაობაზე (ფოტოები, ანოტაციები, ტექსტები).

მნიშვნელოვანი სამუშაოები განახორციელდა ს. ქობულაძის სახ. ძეგლთა ფოტოფიქსაციის დაბორატორიამ: განახლდა და შეივსო ფოტო-არქივი.

2015 წლის განმავლოვაში ცენტრის თანამშრომლები აწყობდნენ როგორც ერთდღიან გასვლებს ძეგლებზე, ისე ხანგრძლივ სამეცნიერო ექსპედიციებს საქართველოს სახვადასხვა რეგიონებში, მივლინებით იმყოფებოდნენ საზღვარგარეთ.

2015 წელს გ. ჩუბინაშვილის ცენტრი აგრძელებდა თანამშრომლობას სხვადასხვა სამეცნიერო დაწესებულებებთან, როგორც საქართველოში – ხელოვნების მუზეუმთან, საქართველოს საპატრიარქოსთან, ეროვნულ ბიბლიოთეკასთან, სოხუმის უნივერსიტეტთან, კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სააგენტოსთან, სამხატვრო აკადემიასთან და სხვა, ისე საზღვარგარეთ – ტრკიოს ტექნოლოგიის ინსტიტუტთან, თესალონიკის ბიზანტიური და პოსტბიზანტიური ძეგლების ევროპულ ცენტრთან, ცენტრი აქტიურად თანამშრომლობს დარგში მოღვაწე არასამთავრობო ორგანიზაციებთანაც.

ცენტრის მეცნიერ თანამშრომლები აქტიურად არიან ჩაბმული საგანმანათლებლო საქმიანობაში თბილისის 8 უმაღლეს სასწავლებელში.

კულტურული მემკვიდრეობის პოპულარიზაციის მიზნით და ძეგლთა დაცვის საკითხებთან დაკავშირებით ცენტრის თანამშრომლები მონაწილეობენ სატელევიზიო და რადიოგადაცემებში. ცენტრი ვებ-გვერდის (www.gch-centre.ge) საშუალებით მუდმივად აწვდის საზოგადოებას თავისი საქმიანობისა და კულტურის მნიშვნელოვან სიახლეებს.

დიგიტალი თუმანიშვილი

ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი, პროფესორი

გ. ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის ეროვნული კვლევითი ცენტრის სამეცნიერო საბჭოს თავმჯდომარე

მარიამ დიდებულიძე

ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი

გ. ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის ეროვნული კვლევითი ცენტრის დირექტორი

თბილისი, 2016 წელი

